

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winst oogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

DE BALIE GEKONTESTEERD

Rede uitgesproken door Mr. Ralf MICHOLT, op de plechtige openingszitting van de Conferentie der Jonge Balie te Brugge.

Nog niet zo heel lang geleden, vertelde ik aan de moeder van één vriend, dat ik advocaat wilde worden. Die dame keek mij bezorgd aan en zei, dat ik toch eerst maar eens heel diep moest nadenken, misschien zou ik toch nog wel iets beters vinden. Nu pas kan ik mij voorstellen, dat die dame het meende. Voor enkele weken heb ik gepleit in een triviale cafézuzie. Nadien werd ik in de gang van het paleis door een bejaarde getuige tegengehouden. Zij stelde mij de vraag of ik wist waarom de Justitia geblinddoekt is. « Wel, meester, zei die getuige, dat is omdat vrouwe Justitia de advocaten niet zou zien liegen. »

Er is waarschijnlijk geen enkel beroep dat reeds vanaf zijn ontstaan zozeer werd gekontesteerd als dat van de advocaat. (1) Tacitus schreef, nu al meer dan negentienhonderd jaar geleden, dat er op de markten van de Romeinse Republiek niets goedkoper, was, dan de 'perfidia' van de advocaten (2). In de 'Lof der Zotheid' worden de rechtsgeleerden door Desiderius Erasmus scherp gehokeld. Hij verwijt hun, hun ongeëvenaarde zelfgenoegzaamheid, hun verwaandheid en hun waan, dat de kwaliteit van hun redenering evenredig zou zijn met de ingewikkeldheid ervan (3). In 1804 maakte Cambacères aan Napoleon een voorstel over om de balie te reglementeren. Dit voorstel werd door de keizer kategoriek verworpen met de beruchte woorden : « J'aime mieux de ne rien faire que de m'ôter les moyens de prendre des mesures contre tout ce tas de bavards, artisans de révolutions et qui ne sont inspirés presque tous, que par le crime et la corruption. » (4) In de artikelen en interviews, die enkele maanden geleden in de kranten verschenen, bij de opening van een « Wetswinkel » te Gent, werd het 'nobile officium' als weinig 'nobile' voorgesteld (5).

Cicero dacht er anders over, voor hem was de advocaat de 'vir bonus'. De Romeinse jurist Ulpianus noemde hem de 'priester van de Rechtvaardigheid' (6), terwijl Valentijn de Roose, advocaat bij de Raad van Vlaanderen, zijn confraters beschreef als de 'beoefenaars van de geestelijke werken van barmhartigheid' (7).

Zelfs de wetgever heeft het, in 1967, nogmaals nodig

geacht, om ten aanzien van alle Belgen te bevestigen, dat het de beginselen zijn van waardigheid, rechtschapenheid, kiesheid, bescheidenheid en billijke gematigdheid, die aan de grondslag liggen van het beroep van advocaat (8).

Het zou een dwaasheid zijn uitspraken uit hun historisch verband te rukken. Zij kunnen enkel dienen om een mentaliteit te illustreren, die bestond en nog bestaat ten aanzien van een maatschappelijke functie, die daarom niet altijd door beroepsmensen werd uitgeoefend (9). Deze mentaliteit was er een van contestatie aan de ene kant en verdediging aan de andere kant. Typisch daarbij is, dat de contestatie bijna steeds van buiten uit is gekomen, terwijl de gekontesteerden zelf hun verdediging hebben opgenomen, zonder zich daarbij te storen aan hun eigen deontologie die hun verbiedt zaken te pleiten, waarin zij zelf zijn betrokken. Misschien is het juist deze betrokkenheid die er toe heeft geleid, dat de verdediging zo dikwijls via een verheerlijking van de functie in zelfverheerlijking is uitgelopen. De redenering daartoe kan een eenvoudig syllogisme zijn. De advocaat is de verdediger van het Recht, het Recht leidt tot Rechtvaardigheid of het Recht is Rechtvaardigheid, bijgevolg is de advocaat de verdediger van de Rechtvaardigheid.

Zelfverdediging is te lang en te dikwijls de enige reactie van de balie geweest op de contestatie. Het is alsof de balie al haar beschikbare tijd en energie heeft moeten besteden aan de verdediging van haar positie, zodat niets meer overbleef om die positie zelf te onderzoeken. Deze tactiek heeft er toe geleid dat enerzijds, de balie nooit beter is beschermd geweest dan sinds het Gerechtelijk Wetboek (10) en anderzijds, zijn de aanvallen op de balie juist sinds het Gerechtelijk Wetboek bijzonder scherp geworden. Er werden zelfs wetsvoorstellen om haar prerogatieven te beperken, bij het Parlement ingediend (11). Deken E. Gilson de Rouvroux heeft gesproken van de 'Grote Samenzwering tegen de Balie' en hij waarschuwde, dat het wetslagen van deze samenzwering het beroep van de advocaat zodanig zou verminken, dat het bestaan zelf ervan in gevaar zou komen (12). Is het dan toch juist dat het Ge-

rechtelijk Wetboek de balie slechts voor één generatie heeft gered? ⁽¹³⁾.

In de laatste jaren heeft zich een duidelijke evolutie voorgedaan in de mentaliteit van de balie. Deze evolutie wordt weerspiegeld in de toespraken, die de dekens van de Nationale Orde hebben gehouden voor het Congres van het Verbond der Belgische Advokaten in 1970 en 1971. Deken E. Gilson de Rouvreur had het in 1970 nog hoofdzakelijk over de strijd, die de balie moest leveren om haar prerogatieven, die in feite beschermingsmaatregelen zijn, te behouden en te doen erkennen ⁽¹⁴⁾, terwijl deken A. De Gryse in 1971 reeds sprak over een noodzakelijke aanpassing van de balie aan de maatschappij ⁽¹⁵⁾.

De balie heeft begrepen dat zij met beschermingsmaatregelen, zoals monopolies, alleen haar positie niet meer kan verdedigen. Dit is een uiterst belangrijke evolutie, wanneer men bedenkt, dat nog in 1967, de Koninklijke Kommissaris Stafhouder Ch. Van Reepinghen, het Boek 3 over de balie, in het Gerechtelijk Wetboek, als het ware meende te moeten verdedigen, door aan te voeren, dat niet zou worden geraakt aan de bestaande principes en prerogatieven, maar dat deze integendeel zouden worden gekonsolideerd en gekonfirmeerd ⁽¹⁶⁾.

De methode die de balie vandaag gebruikt, om tot aanpassing en vernieuwing te komen, lijkt mij gebrekkig en zelfs verkeerd. Het is namelijk onmogelijk te bepalen hoe het beroep moet worden uitgeoefend, wanneer niet eerst de vraag wordt gesteld naar de inhoud en de functie van dit beroep. Dezelfde vergissing werd begaan door de gerechtelijke hervormers, die de rechten en verplichtingen hebben bepaald zonder eerst in de Wet, of minstens in de voorbereidende werken, het doel te omschrijven waarvoor die rechten en verplichtingen moeten worden gebruikt.

Een dergelijke werkwijze is onlogisch en gevaarlijk. Zij heeft reeds in het verleden geleid tot een gelijkstelling van het doel van het beroep met de rechten en verplichtingen of de uitoefeningsmodaliteiten ervan. Dit heeft een verabsolutering van die rechten en verplichtingen voor gevolg. Zij worden los van het doel beschouwd en er worden nieuwe rechten en verplichtingen uit afgeleid, die niets meer met het oorspronkelijk doel hebben te maken. Zo werd het de advokaat verboden om handelsdocumenten te ondertekenen, bijvoorbeeld een wissel in een financieringsovereenkomst. Dit verbod werd afgeleid uit het algemeen verbod om handel te drijven ⁽¹⁷⁾. Het stellen van een objectieve handelsdaad maakt van de advokaat nog geen handelaar. Ook uit het onafhankelijkheidsprincipe werden bepaalde regelen afgeleid, die niet meer in relatie staan met het doel van het beroep. Daarover verder meer.

De verabsolutering van de uitoefeningsmodaliteiten, houdt ook het gevaar in, dat aan de maatschappij een bepaalde wijze van uitoefening van het beroep wordt opgedrongen en het tijdsgebonden karakter ervan wordt miskend. Niemand zou nog durven beweren dat de advokaat van vandaag zijn beroep uitoefent in dezelfde omstandigheden als in de negentiende eeuw, en toch zijn de beroepsreglementeringen nog grotendeels dezelfde als door Napoleon bepaald.

Tenslotte moet men ook de vraag stellen, wat er terecht moet komen van de interpretatie van zowel de abstracte beginselen, zoals de bescheidenheid, die van het ambt wordt verwacht, als van heel concrete rechten en verplichtingen, wanneer bij die interpretatie geen rekening wordt gehouden met het doel van het beroep. Functiebepaling kan een van de middelen zijn om subjectivisme te beperken.

Het is ontstellend vast te stellen, dat slechts heel weinig auteurs het nodig hebben geacht het beroep van de advokaat te definiëren. Zelfs P. Vermeylen heeft dit overgeslagen in zijn basiswerk over de deontologie ⁽¹⁸⁾. Romantische ontboezemingen van de vroegere auteurs kunnen ons soms

nog doen glimlachen. A. Le Clercq vermeldt de beschrijving van Henrion de Pansey: « Libre des entraves qui captivent les autres hommes, trop fier pour avoir des protecteurs, trop obscur pour avoir des protégés, sans esclaves et sans maîtres, ce serait l'homme dans sa dignité originelle, si un tel homme existait sur la terre » ⁽¹⁹⁾.

A. Servais is een van de zeldzame auteurs, die een praktisch bruikbare definitie heeft gegeven: « L'avocat se manifeste en Belgique comme étant professionnellement investi de la mission d'assister les personnes physiques ou morales pour l'application du Droit. » ⁽²⁰⁾. Deze omschrijving heeft mij geïnspireerd bij een eigen definitie: *De advokaat oefent een beroep uit, dat erin bestaat de rechtzoekende bij te staan in de realisatie van zijn subjectieve rechten.*

Subjectieve rechten zijn deze regelen van het objectief recht, waarop het rechtssubject zich kan beroepen in een welbepaalde concrete situatie. De advokaat zal het rechtssubject bijstaan in diens strijd om zijn subjectieve rechten te realiseren. Hij zal zich dan ook bijna steeds in de uitoefening van zijn beroep op de bestaande orde moeten beroepen, zonder dat het zijn beroep is, de bestaande orde te verdedigen.

Ik heb opzettelijk de termen « réalisation du Droit » vervangen door « realisatie van subjectieve rechten ». De eerste term is te vaag om een maatschappelijke functie aan te duiden.

Hier rijst de vraag naar de verhouding tussen het beroep van de advokaat en de rechtvaardigheid. De raadsman heeft het recht zijn cliënt bij te staan in de realisatie van om het even welk subjectief recht, zelfs wanneer dit strijdig is met de rechtvaardigheid of althans het rechtvaardigheidsgevoel dat in een bepaalde maatschappij leeft. Wanneer iemand dit zou pogen te verhinderen, pleegt hij een aanslag op de subjectieve rechten van zijn medemens en handelt hij in strijd met de sociale opdracht van de advokaat. Door het toekennen van een subjectief recht erkent men dat het rechtssubject ook alle middelen mag aanwenden in zoverre zijn subjectieve rechten hem dit toelaten, om deze verworven rechten te realiseren. In art. 444 van het Ger. Wetb. wordt duidelijk erkend, dat de advokaat vrij zijn ambt uitoefent ter verdediging van het recht. Geen enkel buitenstaander heeft daarbij te oordelen over dit recht, dit kan kapitalistisch zijn, kommunistisch, fascistisch of eenvoudig onrechtvaardig. De advokaat heeft echter in zijn ambtseed plechtig beloofd nooit een zaak te pleiten, die hij niet in geweten rechtvaardig acht ⁽²¹⁾. Alleen de advokaat heeft het recht te oordelen of hij in een zaak al dan niet zal optreden.

Niet alleen de termen « réalisation du Droit » uit de definitie van A. Servais werden gewijzigd, maar ook de woorden « investi d'une mission », werden vervangen door het « uitoefenen van een beroep ». Het is nog niet zo heel lang geleden dat, in Frankrijk, de advokatuur als een maatschappelijke stand werd beschouwd ⁽²²⁾. Begrippen zoals « ereloon » of « honoraires » stammen uit een tijd, waarin de « Ordre des Avocats » de gelijke moest zijn van de « Ordre du Clergé » en van de « Ordre de la Noblesse ». In onze streken heeft de advokatuur een meer democratisch verleden. Dit werd als het ware betreurd door Valentin de Rose, die in de zeventiende eeuw een krampachtige poging deed om te bewijzen dat de advokaat van adel was ⁽²³⁾. Op die manier zou de balie ook van de voorrechten van de adel kunnen genieten en zou een numerus clausus kunnen worden ingevoerd.

Het beroep van de advokaat heeft tegenwoordig een essentiële dienstverlenend karakter, in de economische betekenis van deze woorden. Het onderscheidt zich enkel van de andere dienstverlenende beroepen, door de eigen aard van de dienst, die wordt verleend. Het beroep heeft dan ook slechts zin in de mate dat de behoefte, in casu de

behoefte aan rechtshulp, wordt bevredigd. Het succes van de juridische diensten van de syndikaten, van sociale bureaus en van de « Wetswinkel » bewijst in zekere mate, dat de advocaat er niet meer in slaagt zijn functie volledig waar te maken.

Het is alsof een zeker schuldgevoel de advocaten belet, om tot een effectief gesprek te komen met deze organisaties. De advocaten zijn schuldig door verzuim, in de mate dat zij de middelen die hen ter beschikking staan niet gebruiken.

Eén van die middelen is het onderzoek naar de behoefte aan rechtshulp in de maatschappij, of het marktonderzoek. Een aarzelende stap in die richting werd gedaan door vertegenwoordigers van bepaalde maatschappelijke gelegingen aan het woord te laten op het Congres te Verviers (24). Een dergelijke werkwijze heeft weinig wetenschappelijke waarde wanneer zij niet op voorafgaandelijk onderzoek is gesteund. Het zou in het belang zijn van alle advocaten, dat de Nationale Orde een onafhankelijk instituut zou gelasten met een grondig onderzoek naar de verwachtingen van de maatschappij ten aanzien van de balie. Het gebrek aan een dergelijke studie verhindert ons, werkelijk verantwoorde uitspraken te doen, over zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve aspect van deze behoefte, als over de manier waarop eraan moet worden tegemoet gekomen.

Algemeen wordt aangenomen dat de vraag naar rechtshulp kwantitatief is gestegen. Dit vermoeden wordt bevestigd door de stijging van het aantal processen, dat voor de rechtbanken wordt gevoerd. Hoewel wij niet weten, welke de invloed is van factoren als: bevolkingsaan groei, toename van het aantal advocaten en juridische organisaties, kan de toename van het aantal processen zeker niet door deze factoren alléén worden uitgelegd. De enorme vermeerdering van het aantal wetten, als bronnen van objectief recht, en daarnaast ook bepaalde maatschappelijke factoren, zoals het verkeer en de wijzigingen in de economische en morele ordening, hebben de behoefte aan rechtsbijstand zeker doen toenemen. De burger is bovendien meer rechtsbewust geworden, en hij heeft nu meer mogelijkheden dan vroeger om zijn behoeften te bevredigen, zowel door de stijging van zijn financiële middelen, als door de tussenkomst van bepaalde organisaties zoals syndikaten en verzekeringsmaatschappijen.

Recente onderzoeken in de V.S. hebben aangetoond, dat de behoefte aan rechtshulp in zeer grote mate, vooral bij personen met lagere inkomens, onbevredigd moet blijven (25). Wij kunnen alleen raden hoe het in ons land is gesteld.

Naast de kwantitatieve wijziging heeft zich ook een kwalitatieve verandering in de behoefte aan rechtshulp voorgedaan. Deken A. De Gryse citeerde eens de typische zin: « que le monde moderne ne cherche plus tant un orateur pour plaider, qu'un avocat pour ne pas plaider » (26).

Zowel de « wonderbare vermenigvuldiging » van het aantal wetten, als de kwalitatieve wijziging in de behoefte verplicht de advocaat tot specialisatie. In het Nederlandse blad « Ars Aequi » (27) werd een specialisatie voorgesteld in twee richtingen: de economische richting en de sociale richting. De zogenaamde « commerciële advocaten » zouden zich vooral op het bedrijfsleven moeten richten, terwijl de « sociale advocaten » de individuele burger zouden bijstaan in de verdediging van zijn rechten tegen zijn medeburgers, de overheid en de machtsgroepen. De tussenkomst van de sociale advocaten zou het terrein van het eigenlijk sociaal recht ver overschrijden.

Het is echter zeer twijfelachtig of een dergelijke specialisatie in de praktijk kan worden gerealiseerd. Het recht zelf kan niet in een commerciële- en een sociale richting worden ingedeeld. De juridische principes die een kontract beheersen zijn voor Petrofina dezelfde als voor Jan-met-

de-pet. Daarnaast is de huidige advocaat niet op een dergelijke specialisatie voorbereid. Tenslotte zal, om het even welke vorm van specialisatie, de rechtshulp duurder maken, zodat tegelijk naar middelen moet worden gezocht om de stijging in de kostprijs te neutraliseren.

Het Nederlands voorstel trekt wel de aandacht op het feit, dat de advocaat méér met de extra-juridische aspecten van de problemen moet rekening houden. Zijn tussenkomsten zullen meer economisch en sociaal-psychologisch gericht moeten zijn. Om dit te realiseren zal hij verplicht zijn uit te kijken naar vormen van samenwerking met andere disciplines. In zekere zin bestaan dergelijke vormen van samenwerking reeds in feite. Iedereen kent organisaties zoals « Teledienst » en « Release » en iedereen weet, dat advocaten onrechtstreeks en soms « in het geheim » hun medewerking aan deze organisaties verlenen. De balie zou er goed aan doen ook deze sociale werkelijkheid te erkennen en te gaan praten, om te onderzoeken, hoe zij het meest effectief hulp kan bieden. Een dergelijk gesprek, in overeenstemming met de functie van de balie, kan de rechtzoekende enkel tot voordeel strekken, terwijl ook de balie met meer duidelijkheid zou gediend zijn. De sociaal-psychologische begeleiding die door deze instellingen wordt verleend is, in zekere zin, complementair aan de juridische begeleiding door de balie. Ook moet worden toegegeven dat veel mensen juist door tussenkomst van die organisaties, de weg vinden naar het kantoor van de advocaat. In Nederland hebben verschillende balies dit begrepen en vele van hun leden verlenen dan ook hun actieve medewerking aan consultatiebureaus en zelfs aan de « wetswinkels ». Deontologische bezwaren mogen effectieve rechtshulp niet verhinderen. Het wordt tijd dat ook in België niet langer alleen verzekeringsmaatschappijen als geldige tussenpersonen worden beschouwd. En waarom zou de balie zelf geen consultatiebureau inrichten naar het voorbeeld van hetgeen te Amsterdam wordt gedaan? (28).

Eenmaal de maatschappelijke functie van de advocaat is bepaald, als het verlenen van bijstand aan de rechtzoekende in de realisatie van diens subjectieve rechten, kan worden overgestapt naar een onderzoek van de eigenlijke inhoud van deze functie om daaruit een doelgerichte deontologie af te leiden.

Het is inherent aan subjectieve rechten, dat zij niet door de advocaat worden geleverd of gecreëerd. De cliënt bezit deze reeds, eventueel potentiëel, voordat hij het kantoor binnenstapt. In wezen bestaat er geen onderscheid tussen het pleiten van verzachtende omstandigheden in een strafzaak, het dagvaarden in uitvoering van een kontract of het opwerpen van een onontvankelijkheid. In elk van deze drie gevallen doet de advocaat niets anders dan zijn cliënt bij te staan in de realisatie van diens subjectieve rechten, die hij zal hebben onderzocht en waarover hij zijn cliënt zal hebben geïnformeerd.

Ten aanzien van de buitenwereld manifesteert de tussenkomst van de advocaat zich door de controle die hij uitoefent op allen, die in het realisatieproces zijn betrokken. Hij controleert of en in welke mate, het recht van zijn cliënt op schadevergoeding wordt geëerbiedigd, door hem die voor de schade verantwoordelijk is. Hij zal zijn cliënt bijstaan in het voeren van een proces voor de rechtbank en hij zal daarbij de argumenten die door de tegenpartij worden opgeworpen controleren. Tenslotte zal hij ook controleren of de rechter zelf de rechten van zijn cliënt heeft geëerbiedigd. Zoniet zal hij eventueel beroep aantekenen. De controlefunctie is dan ook niet alleen op de tegenpartij gericht, die een strijdig belang heeft in de zaak, maar ook op alle andere betrokkenen, waaronder de ambtenaren van het openbaar ministerie in de zaken, waar die geen eigenlijke tegenpartij zijn, ook op de griffiers, de getuigen, de deskundigen en zelfs op de rechters. De rechter heeft geen belang in een proces maar hij is erin betrokken.

De controlefunctie blijft ook bestaan in de zogenaamde handelingen van de gerechtelijke administratie, die gewoonlijk met een verzoekschrift worden ingeleid⁽²⁹⁾. De controlefunctie krijgt te weinig aandacht. De advocaat is niet alleen de medewerker van het gerecht, door het aanbrenge van gegevens in feite en in rechte. De advocaat is eveneens de controleur van het gerecht.

Om deze controle werkelijk en effectief mogelijk te maken, moet de advocaat in elke zaak onafhankelijk kunnen optreden. Vermits het beroep bestaat uit een aaneenschakeling van zaken is de onafhankelijkheid die naar oorsprong aan een concrete zaak was verbonden, een eigenschap geworden van het beroep.

Wettelijk werd de onafhankelijkheid uitgewerkt in een aantal rechten en verplichtingen, waaronder de onverenigbaarheid⁽³⁰⁾ en de onschendbaarheid⁽³¹⁾. De waarde van deze wettelijke bepalingen mag niet worden overschat. Onafhankelijkheid is in wezen, een menselijke relatie, die grotendeels buiten het bereik ligt van het recht. De wettelijke beschikkingen kunnen enkel bijdragen om de onafhankelijkheid mogelijk te maken. Het is dan ook de plicht van elke advocaat, gelet op zijn controlefunctie, in elke zaak te onderzoeken, of hij voldoende onafhankelijk kan optreden, om zijn functie waar te maken.

De balie heeft de regelen met betrekking tot de onafhankelijkheid niet gerelativeerd, maar integendeel verabsoluteerd. De onafhankelijkheid is van een middel, om het beroep uit te oefenen, een doel op zich zelf geworden. In sommige gevallen werden uit deze onafhankelijkheid regelen afgeleid, die een effectieve uitoefening van het beroep in de weg staan. Gebrek aan functiebepaling werd als een belangrijke oorzaak van dit verschijnsel opgegeven.

Een drietal aspecten van de onafhankelijkheid wil ik nader bespreken: 1. de financiële onafhankelijkheid; 2. de autonomie van de balie en 3. de gelijkheid tussen de advocaten onderling.

1. De financiële onafhankelijkheid.

Wanneer ik de financiële onafhankelijkheid hoor verdedigen als een absolute conditio sine qua non, voor een onafhankelijk optreden, rijst bij mij altijd de vraag, hoe het dan wel moet gesteld zijn met de onafhankelijkheid van de rechtsmacht.

De financiële onafhankelijkheid wordt gerealiseerd in een economisch systeem, dat markteconomie wordt genoemd. In een dergelijk systeem kiest de rechtzoekende vrij zijn raadsman en wordt deze door hem betaald. De prijs wordt door de advocaat bepaald.

In dit economisch systeem, doen zich zoals in alle andere systemen, bepaalde wetmatigheden en verschijnselen voor, die veel te weinig door de balie werden opgevangen. De rechtshulp is bijvoorbeeld komen te liggen buiten het bereik van hen die er niet voor kunnen betalen. Daarom heeft de wetgever de balie het pro Deo systeem opgelegd. Dit stelsel is gesteund op het paternalisme van een tijd, toen de advocatuur nog een stand was. Deken A. de Gryse heeft het een kanker genoemd, die zo rap mogelijk moet worden uitgesneden⁽³²⁾. Ander voorbeeld, om de prijzen onder controle te houden heeft de wetgever de Raad van de Orde met een opdracht gelast⁽³³⁾.

Andere eigenschappen van het markteconomisch systeem, worden in het geheel niet ondervangen en soms niet eens onderkend. Zo spelen vraag en aanbod en de elasticiteit ervan een belangrijke rol. Goede rechtshulp zal vlug duur zijn. Veel gevraagde advocaten kunnen ook duur zijn. In het pro Deo systeem wordt geen rekening gehouden met de zware lasten, die de kosten van rechtshulp kunnen veroorzaken voor mensen, die weliswaar niet behoeftig zijn, maar toch tot de lagere inkomenkategorie behoren. Het is verleidelijk in een markteconomie om minder lukratieve

zaken, cliënten en zelfs hele rechtstakken af te stoten. Er bestaan in het stelsel monopolies en concurrenties. Jongere advocaten moeten een plaats veroveren op de markt, oudere confraters willen hun plaats behouden en eventueel uitbreiden. Er bestaat zowel overproductie, als verborgen werkeloosheid. Al deze verschijnselen zijn niet uitsluitend in het voordeel van de rechtzoekende en zijn belang is niet altijd gelijklopend met dat van zijn raadsman. De enige bescherming die de rechtzoekende geniet is deze welke de advocaat hem wil verlenen. De producent moet de consument beschermen. Met deze opdracht werd de Raad van de Orde belast. Zijn werking steunt op edele principes⁽³⁴⁾. Deze principes van billijkheid en rechtvaardigheid herinneren aan een voorbijgestreefd paternalisme en aan negentiende eeuwse liefdadigheid.

De hervorming van het pro Deo systeem is één van de middelen om de negatieve kanten van ons huidig markteconomisch systeem af te ronden. Daarnaast zou men ook een fundamentele hervorming kunnen bepleiten in de begroting van de erelonen. Zou de controlefunctie niet uitgeoefend kunnen worden, wanneer de advocaat zou gebonden zijn aan een zeer gedifferentieerd tarief zoals de notarissen en in zekere zin de geneesheren? De rechtzoekende wil weten hoe duur de rechtshulp is. Een antwoord op deze vraag zou hem misschien helpen zijn drempeelvrees te overwinnen en zou uiteindelijk ook de advocaat ten goede komen.

Enmaal de scherpe kanten van het markteconomisch stelsel zullen zijn weggewerkt moet het op zijn geheel, als economisch systeem, door de balie worden aanvaard. Reeds eerder heb ik gewezen op de noodzakelijkheid van marktonderzoek. De balie zal daarnaast ook moeten reclame maken door het publiek voor te lichten over hetgeen zij te bieden heeft. Nu laat zij die taak over aan regisseurs van films en realisators van tv-programma's, die de advocaat zeer dikwijls voorstellen als een soort pleitende detective, nu eens met de eigenschappen van Maigret, dan weer met de eigenschappen van de Saint. Wij kunnen het de mensen niet kwalijk nemen, wanneer zij een « Daumierachtige » voorstelling hebben van ons beroep. Wij kunnen er alleen iets aan doen.

2. De autonomie van de Balie.

De orde van advocaten werd door Napoleon opgericht als een middel om de balie te controleren. Voorheen oefende de advocaat hier te lande zijn beroep uit onder controle van de rechtbanken, zonder van enige corporatie lid te moeten zijn⁽³⁵⁾. De rechtbanken vaardigden zelf reglementen uit, zoals in 1660 de Grote Raad van Mechelen dit deed⁽³⁶⁾. Daarin werd het, onder meer, aan de advocaat verboden zijn cliënt in herbergen te ontvangen of te vloeken en platte woorden te gebruiken tijdens de pleidooien.

Door de inmengingen van Napoleon en Willem I, was de orde oorspronkelijk voor onze advocaten een weinig sympathiek verschijnsel. In 1850 schrijft L. Jottrand dat zij in strijd is « avec les principes de liberté, qui régissent toute autre profession »⁽³⁷⁾. Intussen is de orde geëvolueerd naar een middel om de onafhankelijkheid te waarborgen en is ze er zelfs een symbool van geworden.

Haar onafhankelijkheid komt tot uiting op reglementerend, administratief en sanctionerend vlak. De vraag kan gesteld worden of een dergelijke ruime onafhankelijkheid nog verantwoord is, in een tijd waarin de advocaten in principe het recht hebben te pleiten voor alle gerechten van het Rijk. Volgens het Verdrag van Rome moet er zelfs worden naar gestreefd de Rijksgrenzen te overschrijden. De gerechtelijke hervormers waren er klaarblijkelijk van overtuigd dat een unificatie, althans op reglementerend vlak, noodzakelijk was. De wetgever heeft het echter niet gewaagd een gedeelte van de autonomie van de orde af te

nemen. De Nationale Orde werd opgedragen om voor eenheid te zorgen⁽³⁸⁾. Men heeft echter de Nationale Orde niet de middelen gegeven om deze eenheid in de beroepsreglementering te realiseren. Bij lezing van art. 494 Ger. Wetb. en de toelichtingen door Ch. Van Reepinghen gegeven⁽³⁹⁾, moet men besluiten, dat de Nationale Orde enkel reglementen kan uitvaardigen in aangelegenheden waar unificatie noodzakelijk is om de betrekkingen tussen de leden van de individuele balies te bevorderen. De wetgever heeft de autonomie van de balie opnieuw erkend en bevestigd. Alle uitzonderingen zullen eng moeten worden geïnterpreteerd.

Hoewel de wetgever de reglementen van de Nationale Orde bindend heeft verklaard voor alle advocaten in het Rijk⁽⁴⁰⁾, heeft zij de sanctionering ervan overgelaten aan de respectievelijke raden van de orde. De Nationale Orde heeft geen enkel wettelijk middel om een balie te dwingen tot naleving van haar reglementen, zelfs als deze tot doel hebben de betrekkingen tussen de leden van verschillende balies te bevorderen. En wat zal men doen tegen een stafhouder, die weigert een overtreding van een reglement bij de orde aanhangig te maken, omdat hij het met het reglement niet eens is⁽⁴¹⁾? Of wat zal men doen in geval de raad van de orde, om bepaalde redenen, een vordering tot naleving van een reglement onontvankelijk verklaart, waartegen de wet geen beroep toelaat⁽⁴²⁾?

Niemand kan optreden tegen de balies, die zullen toelaten dat hun leden verder de titel van «Advocaat bij het Hof» of «Advocat à la Cour» blijven voeren, niettegenstaande dit duidelijk strijdig is met het Gerechtelijk Wetboek en de Nationale Orde op 6 juni 1970 heeft beslist dat deze betiteling, na een overgangperiode, zal moeten verdwijnen. En er zullen zich zeker nog wel ernstiger problemen voordoen dan het verworven recht op een titel.

3. De gelijkheid tussen de advocaten.

Gelijkheid is een noodzakelijk gevolg of zelfs een voorwaarde voor onafhankelijkheid. Wanneer een advocaat onafhankelijk van de tegenpartij zijn controlefunctie wil uitoefenen, mag hij niet afhankelijk zijn van de raadsman van de tegenpartij. Dit is alleen mogelijk wanneer de advocaten principieel gelijk zijn. Deze redenering is eveneens toepasselijk ten aanzien van alle anderen, die in een zaak zijn betrokken. De advocaat is dan ook de gelijke van de rechters en de procureurs, alleen de onderscheiden functies verschillen. Wanneer die gelijkheid wordt miskend, wordt een inbreuk gepleegd op de functie van de advocaat.

Zoals de onafhankelijkheid zelf is ook de gelijkheid een essentieel menselijke relatie, waarop de wetgever enkel kan pogen invloed uit te oefenen. De huwelijksverplichtingen kunnen ook geen huwelijk redden. In de wet wordt de gelijkheid tussen de advocaten niet uitgewerkt. Zij blijft echter duidelijk uit het Verslag van Reepinghen. Zo ondermeer uit volgende tekst: «De advocaten bij het Hof van Cassatie zullen hun beroep uitoefenen samen met alle leden van de balies. Als ministeriële ambtenaren hebben zij uitsluitend het recht om voor het Hof van Cassatie te pleiten»⁽⁴³⁾.

Toch heeft men soms de indruk dat gelijkheid groeit met ouderdom. Waarom worden de zaken opgeroepen, volgens de anciënniteit van de advocaten, die erin zijn betrokken? In burgerlijke-, handels- en arbeidszaken is dit zelfs strijdig met art. 727 Ger. Wetb., waarin wordt bepaald dat de oproeping geschiedt overeenkomstig de inschrijving op de algemene rol.

Veel fundamenteeler dan de oproeping van de zaken ter zitting, is het probleem van het actief en het passief kiesrecht van de advocaten voor de stafhouder en de leden van de raad van de orde⁽⁴⁴⁾. Het is onverklaarbaar waarom de advocaten-stagiairs, die onderworpen zijn aan de orde,

uitgesloten zijn van elk kiesrecht. Zij verrichten hetzelfde werk als hun oudere confraters, enkel kwantitatief in mindere mate. Bovendien zijn zij meestal belast met de pro Deo zaken, die de balie heel waardig op hen heeft afgewenteld.

Even onbegrijpelijk is het, waarom de wetgever niet heeft ingegrepen in bepaalde tradities, zoals het stellen van anciënniteitsvoorwaarden om verkiesbaar te zijn voor de raad van de orde. Dergelijke uitsluitingen van kiesrecht en recht om gekozen te worden, doen een afbreuk zowel aan het gelijkheidsbeginsel als aan de autonomie van de balie. Autonomie betekent immers dat alle advocaten zelf, of door tussenkomst van hun vertegenwoordigers, hun reglementen kunnen opstellen en over de naleving ervan kunnen waken.

Stemrecht voor alle advocaten en een evenredige desnoods vaste zetelverdeling in de raad van de orde, zullen een werkelijke autonomie voor gevolg hebben. De belangen van alle advocaten zullen dan ook in de raad van de orde aan bod komen. Een van de gevolgen van het markteconomisch systeem, dat de belangen van de ouderen niet noodzakelijk gelijklopend zijn met die van de jongeren, zal daardoor worden opgevangen.

Dit betekent natuurlijk niet dat een advocaat-stagiair tot stafhouder moet verkozen kunnen worden...

Dames en Heren,

Ik heb een poging ondernomen om de sociale functie van ons beroep te bepalen. De advocaat oefent een beroep uit dat erin bestaat aan de rechtzoekende bijstand te verlenen in de realisatie van zijn subjectieve rechten. Alle andere activiteiten zoals dat van curator, wetenschappelijk vorser en plaatsvervangend rechter kunnen nevenfuncties zijn. De hoofdfunctie vertoont een dienstverlenend karakter ten aanzien van de cliënt en mag niet langer beperkt worden tot het eng juridische vlak. Er zal meer en meer rekening moeten worden gehouden met economische, sociale en psychologische implicaties. Ten aanzien van de derde, die betrokken zijn in de realisatie van de subjectieve rechten, vertoont het beroep een essentieel controlerend karakter. Controle impliceert onafhankelijkheid, de aspecten daarvan zijn de financiële onafhankelijkheid, de autonomie van de balie en de gelijkheid onder de advocaten.

De bespreking van de maatschappelijke functie van de advocaat en de uitoefeningsmodaliteiten ervan, was voor mij een aanleiding om bepaalde situaties scherp te stellen omdat zij in strijd zijn met de functie of eenvoudig verregaande inkonsekwenties zijn.

Toen ik, twee jaar geleden, aan de balie kwam, kreeg ik van de toenmalige stafhouder de raad als stagiair zoveel mogelijk te zwijgen en uit te kijken wat er aan de balie gebeurt. Ik hoop dat mijn patroon het mij niet kwalijk neemt, dat ik toch heb gesproken en dat ik heb verteld wat ik meen gezien te hebben.

Ik dank U voor Uw aandacht.

(1) Hermesdorf B. Licht en Schaduw in de Advokatuur der Lage Landen, Leiden 1951.

(2) «Nec quicquam publicae mercis tam venale fuit quam perfidia advocatorum». Tacitus, Annales, Boek XI, V.

(3) Erasmus D. Lof der Zotheid, hdst. De Rechtsgeleerde.

(4) Duchaine G. - Picard E. Profession d'Avocat, Brussel 1869, p. 50.

(5) Vb. de Standaard, de Gentenaar 6.03.1972 en Vooruit 3.03.1972.

(6) Digesten I, 1.

(7) De Roose V. De Ideale Advocaat, heruitgegeven door E. Van Nuffel, Brugge 1963, p. 123.

(8) Ger. Wetb. artt. 456 en 459.

(9) Duchaine G. - Picard E. op. cit. Première Partie: Historique.

(10) Vb. het wettelijk statuut, principieel monopolie in vertegenwoordigings- en pleitrecht (artt. 440, 728 Ger. Wetb.).

(11) Gilson de Rouvroux E. De grote Samenwerking tegen de Balie, toespraak gehouden op 26.9.1970 tot het jaarlijks congres van het Verbond der Belgische Advokaten.

(12) Idem, p. 7.

(13) De Gryse A. De Nationale Orde en de Problemen van de Balie, toespraak gehouden op 26.9.1971 tot het jaarlijks congres van het Verbond der Belgische Advokaten.

(14) Confer. (11).

(15) Confer. (13).

(16) Van Reepinghen Ch. Verslag over de Gerechtelijke Hervorming, p. 200.

(18) Vermeylen P. Règles et Usages de l'Ordre des Avocats en Belgique.

(19) Le Clercq A. Quelques Mots sur la Profession d'Avocat Brussel 1898, p. 6.

(20) Servais A. Considération sur la détermination des Règles essentielles de la Profession d'Avocat, Brussel 1964, p. 9.

(21) Art. 429 Ger. Wetb.

(22) Jottrand L. Des Avocats en Belgique, Brussel 1850, p. 25.

(23) De Roose V. op. cit. p. 38.

(24) De Advokaat, n° 1.

(25) Sijkes G. Legal Needs and the Poor in Denever Law en Society Review 1970, 3.

Carlin J. - Howard J. Legal Representation and class justice UCLA Law Review 1965, p. 381.

(26) De Gryse A. op. cit. p. 14.

(27) Ars Aequi, juni 1970.

(28) Bergsma R. Een onderzoek betreffende de Rechtsbijstand op het politiebureau in het kader van het project 'Het Juridische Consultatiebureau'. Amsterdam 1972.

(29) Storme M. Het nieuwe Procesrecht - Seminarie van Privaatrechtelijk Procesrecht, R.U.G., p. 28.

(30) Artt. 437 en 438 Ger. Wetb.

(31) Artt. 444 en 445 Ger. Wetb.

(32) De Gryse A. op. cit. p. 19.

(33) Art. 459 Ger. Wetb.

(34) Art. 459 Ger. Wetb.

(35) Confer. (9).

(36) Jottrand L. op. cit. p. 15.

(37) Jottrand L. op. cit. p. 45.

(38) Art. 494 Ger. Wetb.

(39) Van Reepinghen Ch. op. cit. p. 209.

(40) Art. 501 Ger. Wetb.

(41) Aangezien alle zaken door de stafhouder bij de raad van de Orde moeten aanhangig gemaakt worden, art. 457 Ger. Wetb. ; Van Reepinghen Ch. op. cit. p. 204.

(42) Art. 468 Ger. Wetb.

(43) Van Reepinghen Ch. op. cit. p. 208.

(44) Art. 450 Ger. Wetb.

Rede van Mr. G. BEUSELINCK, Stafhouder der Balie.

Het is een traditie dat op de openingszitting de stafhouder uitgenodigd wordt, als laatste, het woord te voeren. U zult het van mij willen aannemen dat ik dit thans doe, geenszins omwille van de traditie, doch uit aanhankelijkheid voor de Balie, uit genegenheid voor de Conferentie van de Jonge Balie, voor wat deze onder de bezielende leiding van Meester Magda Sabbe voor ons allen ver-tegenwoordigt.

Mevrouw Sabbe heeft de leiding van onze conferentie in handen genomen bij het honderd en één jaar bestaan. Sommigen hebben gezegd dat het meer dan tijd werd, dat eens een vaste vrouwenhand de leiding overnam, niet zozeer om de emancipatie van de vrouw alle eer aan te doen, doch Meester Sabbe kennend, wisten zij dat wij in haar een «groot voorzitter» zouden hebben.

Deze verwachtingen werden ingelost en met een mannelijke doordrijvendheid, gepaard met een vrouwelijke zin voor het detail, leidt zij onze conferentie.

Wij dienen er haar om te feliciteren en te danken.

In het begin van het gerechtelijk jaar past het terug te blikken naar het jaar dat verliep en even te denken op onze confraters die ons ontvielen.

Op 21 oktober 1971 overleed te Oostende confrater *Norbert De Schrijver*.

Hij werd opgenomen op de tableau van de advokaten-orde te Brugge op 12 oktober 1960.

Voorheen had hij reeds een ganse loopbaan door-gemaakt in de administratie als districtsoverste in wat eertijds Belgisch Kongo werd genoemd.

Na 1 juli 1960 zag hij zich verplicht terug te keren naar het land van zijn jeugd. Hij kwam zich vestigen te Oostende.

Als kind van de oneindige ruimten heeft hij nimmer ten volle kunnen aarden en met een zeker in zichzelf gekeerd zijn verbleef hij onder ons en deed hij zijn werk naast ons, tot een verraderlijke ziekte een eindpunt zette aan zijn loopbaan.

Als kind van het Westland — hij was in Poperinge geboren — heeft hij altijd gedroomd van eindeloze horizon-ten. Wij hopen dat hij in de oneindigheid van de toekomst de rust voor het drukke leven zal vinden.

De tweede confrater die ons ontviel was: Mr. *Raes Antoine*, plots overleden te Ruddervoorde op 20 juli 1972.

Vanaf 16 december 1929 was hij advokaat aan onze Balie, hetzij gedurende 43 jaar.

Wij hebben hem steeds gekend als een levendig man, die hield van het leven — guldig van blik — pittig in woord en onstuimig in gebaren.

Hij was de advokaat die zich steeds en onvoorwaardelijk inzette voor alles wat hij deed; ieder dossier was zo maar geen geval, doch een op zichzelf belangrijke zaak, waardig van een volle inzet en een volledige overgave.

Wij zullen confrater Raes steeds herinneren als een werkelijke confrater — een oudere broer — die op een eigen wijze gesprek en pleidooi wist te animeren, om met de vrijmoedigheid van een koppige Westvlaming te argumenteren, steeds vonken slaande met zijn eigen woordenschat.

De levensvonk is uitgedoofd, er blijft alleen een piëteit-volle herinnering.

Inhakend op de spreekbeurt van Mr. *Ralf Micholt* is het evident dat ik de uitdaging van mijn stagiair aanvaard.

Of hij twee jaar gezwegen heeft en aldus de raad van de vroegere stafhouder heeft opgevolgd, laat ik in het midden.

Ik constateer vandaag dat hij in de loop van die twee jaar veel heeft uitgekeken en in de laatste weken veel heeft nagedacht om aldus vandaag te verwoorden wat hij heeft gezien.

Hij heeft zijn bevindingen trachten klaar te stellen en te ontleden. Hij is immers opgegroeid in een thuis waar de vaardige doktershand van zijn te vroeg overleden vader dikwijls een dubbelsnijdend mes hanteerde bij zijn patiënten, om etterbuilen weg te nemen en aldus de ge-nezing mogelijk te maken, minstens te bespoedigen.

Na schitterende studies heeft confrater Micholt zich onmiddellijk weten aan te passen aan de intieme stemming van de studeerkamer.

Niet alleen maakte de rechtswetenschap zijn belang-stelling gaande, doch het geheel van de rechtswereld en alles wat in de maatschappij keert en draait.

Uit dit alles is zijn lezing gegroeid.

Zijn studie «De Balie gecontesteerd» is een uitgangspunt geworden om zijn visie en deze van zovele jongeren over vele zaken in het midden te brengen, daaraan gekoppeld een werkelijke bekommernis een oplossing te bewerkstelligen, minstens deze uit te lokken. Mij lijkt het

dan ook geen contestatie op zichzelf, gezien alles zich niet beperkt tot afbreken, doch veeleer een uitnodiging tot verbouwen.

Iedereen is akkoord om te zeggen dat onze tijd er een is van herziening, evolutie, nadere uitwerking en onderzoek.

Het is duidelijk dat de balie niet onbeweeglijk mag blijven.

Wij constateren dat de spreker een omvangrijke en belangrijke taak toebedeelt aan de balie, die de advocaat in zijn functie dient te beveiligen en te begeleiden om, zoals een vrij en onafhankelijk man, in volle gelijkheid onder de confraters, de rechtzoekende bij te staan in de realisatie van zijn subjectieve rechten — hetzij de regelen van het objectief recht, waarop een rechtssubject denkt zich te kunnen beroepen in een concrete situatie.

Waar de balie tekort schiet meent spreker dit te moeten aanvechten en/of te contesteren.

Wellicht is het nuttig dat wij «onder elkaar» klaar komen om te bepalen welke «onze taak» is — ons aanbod aan de maatschappij — vooraleer zekere maatschappelijk-kritisch ingestelde groepen en enkelingen dit onder de loep nemen, om tot de bevinding te komen dat wij wellicht goed waren voor het verleden doch geenszins aangepast aan de huidige omstandigheden.

Wij dienen ernstig te onderzoeken wat de huidige maatschappij en deze van de jaren tachtig van haar advocaten en van haar gerecht zal vragen — want iedereen zal er toch mee instemmen dat de maatschappij er is vóór het gerecht en niet omgekeerd.

Het is evident dat gelet op de veelheid van de problemen en het tempo waarin de zaken worden afgehandeld, er iets zal moeten gevonden worden om de besluitvorming — of wilt U het uitspraak of vonnis noemen — aangepast te maken aan het huidig beeld en de huidige omstandigheden. De rechtsonderhorigen vragen een vlotte afhandeling en een spoedige oplossing, zoals in de zakenwereld de telex het woord en wederantwoord registreert, zal de uitspraak de gerezen betwisting moeten kunnen oplossen, op het ogenblik dat deze nog haar volle draagkracht zal hebben.

Staan wij klaar om de vraag «recht voor allen» te beantwoorden?

Nederland heeft een oplossing...

Frankrijk heeft een wetgeving op dit stuk — wet van 3 januari 1971...

Wij maken wellicht een kans.

In ons land is men aan de studie toe.

Het is duidelijk dat de werking van onze bureaus voor consultatie en verdediging — een benaming die reeds drempelvrees inboezemt — aan een herziening dient onderworpen.

Het is een aangelegenheid die ook in ons land in «evolutie» is. Het kort interview, naar aanleiding van ons Congres te Mechelen, heeft bij velen deze vraag nog levendiger gemaakt. Het is duidelijk dat onze thans duidelijk «sociaal-gerichte maatschappij» zal eisen dat «recht voor allen» zal tot stand komen, niet als een welwillendheid, doch als een recht.

Ik vraag mij af of wij klaar staan om dit probleem naar ons toe te halen en er een oplossing aan te geven. Wellicht beter zelf deze zaak aanpakken, dan langs deze weg «een paard van Troje» op onze gerechtshoven te zien binnenloodsen.

Zijn wij thans reeds ingesteld op de toonhoogte van wat onze cliënten van ons verlangen? Luisteren wij niet te veel naar de klanken van een wellicht roemrijk verleden, zonder oor te hebben voor de noden van het ogenblik... Of zullen confraters of juristen uit andere landen die zich hier vestigen ons het juiste spoor aanwijzen voor een degelijke — adequate — moderne begeleiding van onze

cliënten en geenszins een nahinken?

Iedereen voelt aan dat onze Nationale Orde — ons wettelijk en hoogste orgaan — een taak te vervullen heeft.

De inlooperperiode dient dringend te worden afgesloten om tot een werkelijk nieuwe gestaltegeving van ons beroep te komen.

Ik meen dat wij ons de luxe niet meer kunnen permitteren te discussiëren of wij nog advocaten bij het Hof van beroep zijn of advocaten «tout court».

Ik meen dat de inkadering van het beroep in het kader van de huidige samenleving ernstig moet aangepakt worden en er dan de nodige gevolgtrekkingen moeten worden uit getrokken;

— op het vlak van de rechtsstudies en de wijze waarop deze worden gedoceerd;

— op het vlak van de specialisatie;

— op het vlak van het statuut van advocaten-vennootschappen;

— op het vlak van een wettelijke bescherming van onze functie.

Doch het lijkt mij een feit, dat nieuwe reglementeringen en nieuwe structuren ook niet in alles de oplossing zullen brengen.

In de rush naar nieuwe structuren vergeet men zo vaak de «mens» centraal te stellen. Nieuwe structuren kunnen wellicht de inertie van de mensen ondervangen om aldus het sociaal en maatschappelijk leven op dreef te houden — het kunnen krachtige hulpmiddelen zijn, doch ik meen dat de mensen zelf een onvervangbare inbreng hebben. Indien dit zo is op velerlei gebied, dan lijkt het mij duidelijk ook voor de Balie.

De advocaat als «enkeling» lijkt mij door zijn kennis en persoonlijkheid geroepen te zijn om zijn taak — of wilt U het zending noemen — waar te maken.

De persoonlijke inzet en een nimmer afgevend door-drijvendheid blijven primordiale factoren. Het blijft een feit dat ieder beroep een belangrijk gedeelte vakmanschap veronderstelt, gepaard met tal van hoedanigheden en verworvenheden.

Indien alle beroepen — zeker alle vrije beroepen — aan deze wet onderworpen zijn, dan is het beroep van advocaat, er zeker één dat uitzonderlijke hoedanigheden vergt.

Is het thans geen «geürgeerd» verschijnsel dat ieder diploma een treinticket zou moeten zijn om op te stappen op de sneltrein van het succes.

Ik meen dat een diploma, zeker dit van Dr. of licentiaat in de rechten, slechts een peronkaartje is, dat toegang geeft tot een ruim rangeerstation... waar veel treinen, met een wissel, gericht naar de toekomst, komen en gaan.

Eenmaal dit klaargesteld, kunnen wij verder inspelen op de toekomst. Het is duidelijk dat de kwaliteit vooralsnog onze beste waarborg moet wezen.

Laten wij dan verder de toekomst inzien en trachten te ondervangen wat aan noden binnen enkele jaren zal zijn ontstaan, teneinde de passende oplossingen te kunnen voorstellen.

De Balie zal steeds een substantiële hulp zijn voor de advocaten. Thans is de Balie nog een «instituut» omkleed met een decorum, zoals de advocaten zich omkleden met het decorum van een toga. Doch steeds constateren wij dat de Balie die «een korpsgemeenschap» van de advocaten wil zijn, door de leden zelf als een «abstrakte entiteit» wordt aangezien, alsof de veelheid van de leden een totaal ander beeld dan dit van de leden kan zijn.

Wellicht zal in de toekomst deze Balie geroepen zijn ons te dwingen ons aan te passen. Want zonder aanpassing gaat de Balie kapot of maken wij onszelf kapot.

Mag ik dan besluiten:

Ik wil in de lezing van confrater Micholt een uitnodiging zien tot ernstige studie — een marktonderzoek is duidelijk

geen utopisch voorstel —, een vraag de relaties tussen advocaten onderling en de advocaten en de rechtzoekenden ernstig aan te pakken, teneinde spanningen te voorkomen; een duidelijk insisteren op een daadwerkelijke aanpak in functie van een ruim toekomst-perspectief.

Indien deze opening op de toekomst zou worden bereikt dan zal onze spreker van deze zitting zich beloofd achten en zal de Balie door zelfkritiek, de kritiekzieke maatschappij vóór zijn geweest.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. Magda SABBE, Voorzitter van de Conferentie.

Ik verklaar het 102e werkingsjaar van de Conferentie der Jonge Balie van Brugge officieel voor geopend.

Het is voor een Voorzitter van de Conferentie der Jonge Balie een aangename taak het welkomwoord te mogen richten tot allen die de Plechtige Openingszitting bijwonen.

Mijn eerste woord richt ik dan tot U, Mijnheer de Stafhouder. Het mandaat dat U door onze confraters werd toevertrouwd is thans in zijn tweede en laatste fase getreden.

We hebben in het voorbije gerechtelijk jaar kunnen vaststellen met welk uitzonderlijk dynamisme U alle problemen hebt aangepakt en ook opgelost, zodat we volle vertrouwen hebben voor het komende jaar. U blijft dagelijks op de bres voor de verdediging van alles wat de Confraters raakt en U kent geen rust vooraleer U met zekerheid weet dat alle normale en abnormale incidenten welke een oplossing vragen uit de weg zijn geruimd.

Het werd de Voorzitter van de Conferentie tijdens het voorbije jaar zeer vaak gegund te ervaren hoe dicht U het leven van ons allen medeleeft. De herinnering aan uw batonaat zal voor ons altijd durend zijn.

Mijnheer de Vice-Deken van de Nationale Orde, Mr. Nelissen Grade, de Heer Deken van de Nationale Orde, Mr. Radelet, had volgaarne de uitnodiging voor het bijwonen van onze Plechtige Openingszitting aanvaard maar wegens andere genomen schikkingen liet hij zich verontschuldigen.

Het is met een bijzonder genoegen dat de Conferentie van de Jonge Balie U thans begroet, Mijnheer de Vice-Deken, en bij deze gelegenheid willen wij onze gelukwensen overmaken aan de Nationale Orde voor de prachtige publikatie van haar eerste Balie - Bulletin « De Advokaat », dat ons aller aandacht heeft weerhouden.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep te Gent, de Heer Etienne Verougstraete, U mag ik hier voor het eerst sedert uw aanstelling als Eerste Voorzitter bij het Hof van Beroep te Gent plechtig verwelkomen en begroeten. Wij weten dat U precies als uw voorganger bekommerd zijt om het lot van uw magistraten en de leden der Balie, en dat U met hoffelijkheid en degelijkheid, die bij U traditie zijn, de goede verhoudingen tussen de magistraten en de leden van de Balie zult bestendigen.

Mijnheer de Eerste voorzitter van het Arbeidshof, mr. Amaat De Bock,

Wij weten dat U voor de Conferentie van de Jonge Balie van Brugge steeds een bijzondere interesse hebt gehad en nog steeds hebt, waaruit blijkt uw aanwezigheid op onze Plechtige Openingszitting van vandaag.

U zijt vergroeid met onze stad en het leven op het Justitiepaleis te Brugge door de vele jaren die U er verbleef.

Wij danken U oprecht en eerbiedig voor uw aanwezigheid en verhopende U als een jaarlijkse trouwe eregast verder in de toekomst te mogen begroeten.

Mijnheer de Procureur-Generaal de Heer Jacques Matheijns, zonder uw aanwezigheid, Mijnheer de Procureur-

Generaal, zou onze Plechtige Openingszitting dezelfde luister niet kennen.

De Conferentie van de Jonge Balie biedt U haar gemeende dank aan voor uw aanwezigheid op de zitting van vandaag.

Persoonlijke contacten leerden me begrijpen welk een koortsachtig leven U ondergaat en toch blijft U uw ambt als een apostolaat uitoefenen. Zoals jaarlijks is het met een zeer bijzondere aandacht dat we uw merkwaardige rede gehouden op 1 september bij de Openingszitting van het Hof van Beroep te Gent met als titel « De Familierechtbank. Proeve tot een gerechtelijk experiment » hebben gelezen.

Deze jaarlijkse rede door U gehouden betekent een ware verrijking voor de rechtswereld.

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank Jonkheer Fernand Kesteloot,

Het is een feit, waarmede we vertrouwd geraakt zijn, dat U steeds de eerste zijt om op onze uitnodiging bevestigend te antwoorden en dat U ook steeds alles in het werk stelt om onze Plechtige Openingszitting te laten slagen.

De Conferentie van de Jonge Balie van Brugge wenst U vandaag zeer speciaal te danken voor de sympathie die U steeds betuigt hebt voor haar in al deze jaren dat U het Voorzitterschap van de Rechtbank waarnam en het is met weemoed dat wij vanaf nu reeds aan de volgende maand denken wanneer U het emeritaat zal bekomen.

Wij hebben slechts één wens dat is dat wij U het volgend jaar als Ere-Voorzitter van de Rechtbank op onze Plechtige Openingszitting verder zullen mogen begroeten zoals voorheen.

Mijnheer de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank de Heer A. Scholliers,

De Conferentie van de Jonge Balie heet U hartelijk welkom.

De Balie heeft U leren waarderen bij uw aanstelling als Voorzitter van de Arbeidsrechtbank om de vlothed waarmede U de zaken behandelt en om het begrip dat U ten overstaan van de Leden van de Balie aan de dag hebt gelegd bij deze aanpassingsperiode die we hebben doorgemaakt.

Wij danken U hiervoor en verhopende U in de toekomst op onze meerdere activiteiten van de Conferentie van de Jonge Balie te mogen begroeten.

Mijnheer de Voorzitter van de Rechbank van Koophandel de Heer Etienne Flore.

De Conferentie van de Jonge Balie is uitzonderlijk verheugd U vandaag op haar Plechtige Openingszitting te mogen begroeten.

Hoewel U praktisch één van onze meest actieve ereleden zijt moesten we U de laatste jaren steeds missen op de Plechtige Openingszitting, echter om gegronde redenen die we best begrepen.

De eminente advocaat die U aan onze Balie waart, heeft in U zijn volle gestalte behouden sinds U de hoge functie in deze Rechtbank bekleedt.

We bewonderen in U steeds de voornaamheid waarmee U uw ambt uitoefent.

De blijk van belangstelling voor onze Conferentie op vandaag vereert ons ten zeerste.

Mijnheer de Procureur des Konings de Heer Jean Vossen.

Steeds hebt U de Leden van de Balie met een vriendelijke welwillendheid behandeld.

We weten dat U in alle stilte de activiteiten van de Conferentie volgt.

We danken U voor de blijk van waardering door op onze Plechtige Openingszitting aanwezig te zijn.

Mijnheer de Vertegenwoordiger van de Minister van Justitie.

Wij weten dat de Heer Minister van Justitie een bijzondere waardering heeft voor de Balies en de Conferenties van de Jonge Balies maar dat het hem niet mogelijk is door zijn drukke bezigheden op alle openingszittingen aanwezig te zijn.

Wij danken hem voor deze sympathie en verheugen ons dat hij U, Heer Moens, heeft willen afvaardigen. Gezien de problemen van de stagiairs de Heer Minister nauw aan het hart liggen hopen wij dan ook dat het acute probleem van de Rechtsbijstand welke hem voorgelegd werd door de Nationale Orde van Advokaten weldra een oplossing zal kennen.

Met deze boodschap, Mijnheer de Vertegenwoordiger van de Minister van Justitie, gelasten wij U.

(.....)

Hierna werden de aanwezige magistraten, hoogwaardigheidsbekleders en de afgevaardigden van de vreemde balies en van de zusterconferenties in hartelijke woorden welkom geheten.

(.....)

Waarde Confraters,

Uw talrijke aanwezigheid dient eenvoudig uitgelegd als een blijk van waardering en echte confraterniteit. U weet en begrijpt dat uw Conferentie voor U allen nog iets te betekenen heeft.

Ik stel het tevens op prijs een bijkomend woord van welkom te richten tot de grote schare jonge Confraters.

Het is een feit dat de Balie thans ondanks de vele besproken problemen een bijzondere aantrekkingskracht moet hebben.

U wacht aan de Balie nochtans een harde en niet gemakkelijke taak, maar een verheven taak.

Uw Stafhouder, uw patroon en oudere Confraters, met de nodige ondervinding, zullen U bijstaan.

De Conferentie sluit zich graag bij deze verjonging van de Balie aan welke haar werking slechts ten goede kan komen.

Mijn waarde Confrater mr. Ralf Micholt.

Toen U nu twee jaar geleden bij de Balie kwam viel U het eerst op door uw gestalte. Ondertussen hebt U reeds een markante plaats waardig van uw gestalte onder de jongeren ingenomen.

U loopt stage bij de Heer Stafhouder Beuselincx waar degelijkheid, doordrijvendheid en bescheidenheid in de uitoefening van uw beroep U werden voorgespiegeld, gaven die tenslotte in U geborgen lagen.

U zijt een overtuigd idealist en hebt dit reeds bewezen door de bekommering welke U hebt om het lot van alle jongere confraters.

Enkele maanden geleden werd U verkozen als lid van de Conferentie van de Jonge Balie, aldus leerde ik U kennen als vriend en medewerker en weet aldus dat vriendschap en hard werken voor U geen ijdele woorden zijn. U hebt een schrandere geest en bekijkt het leven op een humoristische wijze.

Na deze korte kennismaking met de spreker lever ik hem aan U over en geef ik hem dan ook zeer graag het woord.

Mr. Micholt aan U het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

22 juni 1972.

Voorzitter : M. R. Lecourt.

Kamerpresident : M. J. Mertens de Wilmars.

Rechters : MM. A. M. Donnas, R. Monaco,

P. Pescatore (rapporteur).

Advokaat-generaal : M. H. Mayras.

Prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 7, lid 2, van verordening nr. 1612/68 van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap, en artikel 2, lid 1 en lid 3, van verordening nr. 3 van de Raad van 25 september 1958 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers, in verband met de Belgische wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

1. Het « gewaarborgd inkomen », toegekend bij algemene wetgeving van een Lid-Staat, op grond waarvan bejaarden, in die Staat woonachtig, recht hebben op een

minimumpensioen, moet ten aanzien van werknemers in loondienst en daarmee gelijkgestelden in de zin van verordening n° 3, die in die Staat pensioengerechtigd zijn, worden beschouwd als een « uitkering bij ouderdom » in de zin van artikel 2, lid 1, sub c), dezer verordening.

2. De toekenning van zodanige uitkering aan een buitenlandse werknemer die aan deze voorwaarden voldoet, mag niet afhankelijk zijn van het bestaan van een wederkerigheidsovereenkomst met de Lid-Staat waarvan de werknemer onderdaan is.

Mevr. R. Frilli t./ Belgische Staat.

Ten aanzien van de feiten.

1. De feiten en het procesverloop.

Overwegende dat de aan het geding ten grondslag liggende feiten en het procesverloop kunnen worden samengevat als volgt :

Mevrouw Frilli, van Italiaanse nationaliteit en geboren op 29 maart 1908, is in 1966 en 1967 in loondienst werkzaam geweest in België en is daar blijven wonen.

Zij geniet uit hoofde van deze arbeid een Belgisch ouderdomspensioen van Bfr. 350.— per maand.

Op 14 mei 1969 heeft mevrouw Frilli de dienst voor Ouderdomspensioenen van het Belgisch ministerie van Sociale Voorzorg verzocht om toekenning van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, dat is ingesteld bij de Belgische wet van 1 april 1969 (Belgisch Staatsblad van 29 april 1969, blz. 3954).

De dienst voor Ouderdomspensioenen heeft mevrouw Frilli op 5 april 1971 in kennis gesteld van een afwijzende beschikking op dit verzoek.

Deze beschikking was gebaseerd op artikel 1, lid 2, van de wet van 1 april 1969, luidende: «De gerechtigde moet hetzij Belg zijn of onderdaan van een land waarmee België terzake een wederkerigheidsovereenkomst heeft gesloten, hetzij staatloze of erkend vluchteling», en op het feit dat mevrouw Frilli van Italiaanse nationaliteit is, dus onderdaan van een land waarmee België geen wederkerigheidsovereenkomst terzake van het gewaarborgd inkomen heeft gesloten.

Op 28 mei 1971 stelde mevrouw Frilli tegen deze beschikking beroep in bij de Arbeidsrechtbank te Brussel.

Hiertoe beroept zij zich op artikel 7, lid 2, van de verordening n° 1612/68 van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap (P. B. n° L 257, blz. 2), volgens welke bepaling een werknemer die onderdaan is van een Lid-staat op het grondgebied van andere Lid-Statens «dezelfde sociale en fiscale voordelen geniet als de nationale werknemers», en op de algemene bepalingen (titel I) van 's Raads verordening n° 3 van 25 september 1958 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers (P. B. n° 30, blz. 561).

In aansluiting op de mondelinge behandeling ter terechtzitting van 18 november 1971 heeft de Arbeidsrechtbank te Brussel, 11de Kamer, op 16 december 1971 besloten het Hof van Justitie krachtens artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag te verzoeken om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

1) Is het gewaarborgd inkomen, toegekend krachtens de Belgische wet van 1 april 1969, een sociaal voordeel in de zin van artikel 7, lid 2, van verordening n° 1612/68 van de Raad?

2) Is het gewaarborgd inkomen als niet op premie- of bijdragebetaling berustende sociale uitkering, door de Staat aan bejaarden toegekend, in de zin van de Belgische wet van 1 april 1969, een uitkering bij ouderdom in de zin van artikel 2, lid 1, sub c), van verordening n° 3 of is hier sprake van een uitkering van sociale bijstand in de zin van artikel 2, lid 3, dezer verordening?

De beschikking van de Arbeidsrechtbank is ingeschreven ter griffie van het Hof op 6 januari 1972.

Overeenkomstig artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie van de E.E.G. hebben verzoekster in het hoofdgeding, de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van Sociale Voorzorg, de Commissie van de Europese Gemeenschappen en de Italiaanse regering, respectievelijk op 27 januari, 7, 14 en 23 maart 1972, schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Op verzoek van het Hof hebben verzoekster in het hoofdgeding, de Belgische Staat en de Commissie schriftelijk nadere inlichtingen verstrekt.

Ter terechtzitting van 25 april hebben de Belgische Staat, de Italiaanse regering en de Commissie der Europese Gemeenschappen mondelinge opmerkingen gemaakt en vragen van het Hof beantwoord.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 17 mei 1972 conclusie genomen.

Ten processe voor het Hof heeft verzoekster in het hoofdgeding zelf opmerkingen ingediend, en was de Belgische Staat vertegenwoordigd door de minister van Sociale Voorzorg voor de schriftelijke behandeling en door J. Bartelous, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel voor de mondelinge behandeling, de Italiaanse regering door A. Maresca, gevolmachtigd minister, bijgestaan door G. Zagari, substituut ter «Avvocatura generale dello Stato», en de Commissie door haar juridisch adviseur I. Telchini.

II. Voor het Hof gemaakte opmerkingen.

Overwegende dat de voor het Hof gemaakte schriftelijke en mondelinge opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

Mevrouw Frilli, verzoekster in het hoofdgeding, is van mening dat het gewaarborgd inkomen, ingesteld bij de Belgische wet van 1 april 1969, een niet op premie- of bijdragebetaling berustend ouderdomspensioen is, en geen uitkering van sociale bijstand.

a) Het gewaarborgd inkomen wordt op de normale pensioengerechtigde leeftijd toegekend, het wordt betaald door de Rijkskas voor pensioenen van werknemers in loondienst en komt geheel ten laste van de Staat; overigens vallen de rechthebbenden op het gewaarborgd inkomen ook onder zowel de vakantietoelage, voorzien in de wet van 13 juni 1966 inzake de rust- en overlevingspensioenen van werknemers in loondienst, als de verplichte ziektekostenverzekering.

Bij de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen zijn een aantal bepalingen van de wet van 12 februari 1963 betreffende de inrichting van een ouderdoms- en overlevingsregeling ten behoeve van de vrijwillig verzekerden afgeschaft. Krachtens deze bepalingen konden vrijwillig verzekerden en personen die geen volledig pensioen onder een andere regeling ontvingen, een pensioenverhoging ten laste van de Staat verkrijgen; volgens het beginsel van gelijkheid van behandeling ontvingen werknemers in loondienst die onderdaan waren van een Lid-Staat der Gemeenschappen, vóór de inwerkingtreding van de wet op het gewaarborgd inkomen deze verhoging op dezelfde voorwaarden als Belgen.

b) De sociale en medische bijstand die in België is geregeld bij de wetten van 27 november 1891 en 10 maart 1925, wordt aan behoeftigen toegekend door de gemeentelijke bijstandscmissies die als autonome instellingen zelfstandig de noodzaak, de aard en de omvang van de te verlenen bijstand beoordelen.

c) Wanneer het gewaarborgd inkomen wordt beschouwd als een uitkering van sociale bijstand en dus buiten het toepassingsgebied van verordening n° 3 valt, kan het aan verzoekster in het hoofdgeding worden toegekend krachtens artikel 1 van het Europees Verdrag betreffende sociale en medische bijstand, dat op 11 december 1953 door de Lid-Statens van de Raad van Europa te Parijs werd ondertekend.

Namens de Belgische Staat, verweerder in het hoofdgeding, merkt het *Ministerie van Sociale Voorzorg* in hoofdzaak het volgende op:

a) Verordening n° 1612/68, vastgesteld ter uitvoering van artikel 49 van het E.E.G.-Verdrag, is alleen van toepassing op werknemers in loondienst; het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, dat is ingesteld bij de Belgische wet van 1 april 1969, geldt niet in het bijzonder voor de beroepsbevolking en valt dus niet onder het toepassingsgebied van deze verordening.

Zelfs al zou verordening n° 1612/68 van toepassing worden geacht, dan zou het gewaarborgd inkomen daar-

van toch moeten worden uitgesloten: artikel 7, lid 2, dat aan werknemers die onderdaan zijn van een Lid-Staat dezelfde sociale en fiscale voordelen toekent als aan nationale werknemers, heeft slechts betrekking op de sociale voordelen die aan de werkkring zijn verbonden en die noodzakelijk zijn voor de totstandkoming van het vrije verkeer van werknemers.

b) Met betrekking tot verordening n° 3 moet worden vastgesteld dat het al dan niet op premie- of bijdragebetaling berustend karakter niet beslissend is voor het onderscheid tussen uitkeringen van sociale bijstand en regelingen van sociale zekerheid, welke laatste alleen vallen onder verordening n° 3. De kenmerkende verschillen tussen sociale bijstand en sociale zekerheid zijn de laatste jaren vervaagd: de sociale bijstand is een recht geworden, terwijl de sociale zekerheid een meer algemeen karakter heeft gekregen.

Het verschil ligt in de aard van de maatregel, in de oorzaak die daaraan ten grondslag ligt:

— de bijstand wordt gekenmerkt door het doel verlichting te verschaffen ingeval van behoefte en onvermogen; de behoefte is de oorzaak en de rechtvaardiging van het recht op bijstand;

— daarentegen heeft de sociale zekerheid niet ten doel verlichting te verschaffen ingeval van onvermogen, doch voor het slachtoffer bepaalde risico's op te vangen door hem aanvullende of vervangende inkomsten te verstrekken; zij heeft niet ten doel een inkomen als zodanig te verschaffen, maar een epuivalent, een substituut.

De bijstand voorziet in een levensbehoefte, de sociale zekerheid gaat verder.

Uit de tekst van de Belgische wet van 1 april 1969 en met name uit de artikelen 1, 8, 19 en 21, lid 1, alsmede uit de voorstukken blijkt dat het er inderdaad om ging bejaarden — bij gebreke aan bestaansmiddelen en behoudens het geval van onderhoud op rijkskosten — een minimuminkomen, dus een uitkering van bijstand te verzekeren.

Anderzijds kan niet bij een en dezelfde wet aanvullende sociale zekerheid worden verschaft aan degenen die arbeid hebben verricht, en sociale bijstand aan degenen die nooit hebben gewerkt.

België heeft het gewaarborgd inkomen van meet af aan beschouwd als een maatregel van sociale bijstand die buiten verordening n° 3 valt; bij onderhandelingen over, of de afsluiting van internationale wederkerigheidsovereenkomsten heeft zij dienovereenkomstig gehandeld. In de loop van deze onderhandelingen heeft geen der betrokken Staten de juistheid van het Belgische standpunt betwist of een beroep gedaan op de verordeningen n° 3 en 4; zij deelden dus de opvatting dat deze verordeningen niet van toepassing zijn op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

c) Samenvattend is de Belgische Staat van mening dat de door de Arbeidsrechtbank te Brussel gestelde prejudiciële vragen moeten worden beantwoord als volgt:

— Verordening n° 1612/68 van de Raad betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap staat hier buiten het geding en in ieder geval vormt het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, toegekend krachtens de Belgische wet van 1 april 1969, geen sociaal voordeel in de zin van artikel 7, lid 2, van deze verordening;

— het gewaarborgd inkomen in de zin van de Belgische wet van 1 april 1969 is een uitkering van sociale bijstand, waarop 's Raads verordeningen n° 3 en 4 niet van toepassing zijn.

De Italiaanse regering is van mening dat het gewaarborgd inkomen voor bejaarden moet worden beschouwd als een niet op premie- of bijdragebetaling berustende uitkering van sociale zekerheid.

a) Uit het in 1972 door de Belgische minister van Sociale Voorzorg gepubliceerde « Overzicht van de sociale zekerheid in België » blijkt dat het stelsel van het gewaarborgd inkomen met name in de plaats treedt van de wet van 12 februari 1963 inzake de pensioenverhoging en dat het — zij het met een wijder toepassingsgebied en ruimere doelstellingen — in wezen binnen het kader van de sociale zekerheid valt.

Aangezien overigens het onderscheid tussen sociale zekerheid en sociale bijstand meer en meer vervaagt, is het meest kenmerkende verschil thans de mate van zekerheid van de positie die de wet garandeert aan degene die de uitkering geniet: er is sprake van sociale bijstand wanneer de begunstigde slechts over een potentiëel recht beschikt, waarvan de toekenning afhankelijk blijft van het discretionaire oordeel van de overheid; van sociale zekerheid wanneer de wet de begunstigde een waarlijk subjectief recht toekent, waarbij de overheid iedere beoordelingsvrijheid mist.

b) Iedere afzonderlijke bepaling van afgeleid gemeenschapsrecht over de behandeling van onderdanen der Lid-Staten op het grondgebied van de Gemeenschap, moet gebaseerd zijn op artikel 7 van het E.E.G.-Verdrag. Het in dit artikel neergelegde verbod van elke discriminatie op grond van nationaliteit is een fundamenteel beginsel; de in de Belgische wet van 1 april 1969 gegarandeerde voordelen moeten worden toegepast zonder enige mogelijkheid van discriminatie op grond van de nationaliteit van begunstigde. De in deze wet voorziene — en in het internationale recht klassieke — voorwaarde van wederkerigheid voor in België wonende buitenlandse werknemers kan op grond van het in artikel 7 van het E.E.G.-Verdrag vastgelegde beginsel in het kader van het gemeenschapsrecht niet gelden voor werknemers van de Lid-Staten, doch alleen voor onderdanen van derde landen.

Aangezien het gewaarborgd inkomen van toepassing is op het gebied van de arbeid — ook al heeft het ruimere doelstellingen — en de sector arbeid behoort tot de sectoren waarvoor een gemeenschapsregeling is getroffen, is iedere beperking bij de toekenning van het gewaarborgd inkomen op grond van de nationaliteit der aanvragers jegens werknemers die onderdaan zijn van de Lid-Staten, strijdig met artikel 7 van het Verdrag.

c) Ten aanzien van de eerste vraag van de Arbeidsrechtbank te Brussel moet worden vastgesteld dat het gewaarborgd inkomen voor de Belgische werknemers een sociaal voordeel in de zin van artikel 7, lid 2, van verordening n° 1612/68 is en dus ook moet worden toegekend aan werknemers van de andere Lid-Staten in België.

De opmerking dat het gewaarborgd inkomen onafhankelijk van een arbeidsverhouding wordt verleend, is irrelevant; dat geldt ook voor het feit dat verzoekster in het hoofdgeding in casu met pensioen is, omdat het begrip werknemer naar communautair recht ruim moet worden uitgelegd.

Om al deze redenen moet de eerste vraag bevestigend worden beantwoord.

d) Bij de tweede vraag dient men te bedenken dat de uitkeringen, voorzien in de Belgische wet van 1 april 1969, van toepassing zijn op bejaarde werknemers en dus uitkeringen bij ouderdom in de zin van artikel 2, lid 1, sub c), van verordening n° 3 zijn.

Daar het gewaarborgd inkomen een subjectief recht is en geen van het discretionair overheidsoordeel afhankelijk potentieel recht, behoort het tot de categorie maatregelen van sociale zekerheid en niet tot die van sociale bijstand in de zin van artikel 2, lid 3, van verordening n° 3.

De Commissie van de Europese Gemeenschappen beoogt dat het E.E.G.-Verdrag een verschillende rechts-

grondslag geeft voor de algemene middelen om geleidelijk tot een vrij verkeer van werknemers te komen enerzijds (artikel 51); op het eerste gezicht schijnt het dus moeilijk aan te nemen dat de sociale zekerheid deel zou kunnen uitmaken van de sociale voordelen, bedoeld in artikel 7, lid 2, van de ter uitvoering van artikel 49 vastgestelde verordening n° 1612/68.

a) Ten aanzien van de definitie van de sociale bijstand kan men vaststellen dat verordening n° 3 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers weliswaar in artikel 2, lid 3, bepaalt dat zij niet van toepassing is op de sociale en medische bijstand, doch niet zegt wat moet worden verstaan onder sociale bijstand. Uit 's Hofs jurisprudentie blijkt niet welke maatstaven gelden voor het onderscheid tussen sociale zekerheid en sociale bijstand. Uit de definitie van sociale bijstand in het Europees Verdrag betreffende sociale en medische bijstand, gesloten in het kader van de Raad van Europa, kan met name worden afgeleid dat niet op premie- of bijdragebetaling berustende pensioenen geen uitkeringen van sociale bijstand zijn; tenslotte kan niet meer worden volstaan met de traditionele kenmerken van uitkeringen van sociale bijstand, namelijk de omvang van het toepassingsgebied, de aan toekenning gestelde inkomensvoorwaarden en de wijze van financiering.

Derhalve kan worden aangenomen dat de uitkeringen in geld, die in het kader van een nationale, niet op premie- of bijdragebetaling berustende regeling — ter aanvulling of in plaats van een pensioen — aan personen van een bepaalde leeftijd, aan invaliden of nabestaanden worden toegekend teneinde hun een wettelijk vastgesteld inkomen te waarborgen, uitkeringen van sociale zekerheid zijn zij die vallen binnen het materiële toepassingsgebied van verordening n° 3, zoals omschreven in artikel 2.

Voorzover een zodanige regeling in organisch verband staat met de pensioenregeling, de uitkeringen in geld met een zekere regelmaat definitief worden toegekend en de betrokkene in beroep kan gaan tegen te zijnen aanzien genomen besluiten, moet men ervan uit kunnen gaan dat deze regeling valt onder de sociale zekerheid, zelfs indien de toekenning der uitkeringen afhankelijk wordt gesteld van een onderzoek naar de inkomenspositie.

b) Op grond van een analyse van de Belgische wet van 1 april 1969 moet worden aangenomen dat het gewaarborgd inkomen door de omvang van het toepassingsgebied, de aan toekenning gestelde inkomensvoorwaarden en de wijze van financiering weliswaar beantwoordt aan de traditionele maatstaven voor bijstand, doch anderzijds duidelijke banden met de Belgische sociale zekerheid heeft: de bevoegdheid van de minister, onder wie de sociale voorzorg valt, om de inlichtingen te controleren en te beslissen op de verzoeken; in bepaalde gevallen gelijkstelling van het verzoek met een verzoek om toepassing van de ouderdoms- en overlevingspensioenen van personen die al dan niet in loondienst werkzaam zijn; betaling door de Rijkskas voor rust- en overlevingspensioenen; het feit dat alle bepalingen die zijn gewijzigd, aangevuld en afgeschaft door de wet tot instelling van het gewaarborgd inkomen, betrekking hebben op de pensioen- en overlevingsregelingen; het recht van beroep van de betrokkene bij de bevoegde rechters op het gebied van de ouderdoms- en overlevingsregelingen.

Ook uit de voorstukken inzake de wet van 1 april 1969 en het door de Belgische minister van Sociale Voorzorg gepubliceerde « Overzicht van de sociale zekerheid in België » blijkt dat het gewaarborgd inkomen behoort tot de uitkeringen van sociale zekerheid die onder het materiële toepassingsgebied van verordening n° 3 vallen.

Dat de wet van 1969 niet voorkomt in bijlage B van verordening n° 3, doet aan deze conclusie niet af, daar de lijst in deze bijlage slechts een zuiver indicatieve

waarde heeft; overigens staat de wet niet in bijlage I van het Europees Verdrag betreffende sociale en medische bijstand, maar wel in bijlage I van de Europese Interim-Overeenkomst betreffende de regelingen inzake sociale zekerheid voor ouderdom, invaliditeit en overlijden.

c) Indien het gewaarborgd inkomen wordt beschouwd als een uitkering van sociale bijstand, dan moet voor de uitlegging van artikel 7 van verordening nr 1612/68 worden aangenomen dat ieder sociaal voordeel, zelfs wanneer het niet rechtstreeks verband houdt met een werkkring, maar openstaat voor nationale werknemers, moet worden uitgebreid tot alle werknemers in de Gemeenschap die aan dezelfde voorwaarden voldoen als de nationale werknemers.

Artikel 7 van verordening nr 1612-68 heeft echter slechts betrekking op werknemers in actieve dienst. Om een gelijke behandeling op het gebied van sociale voordelen te kunnen verlangen, moet verzoekster in het hoofdinge derhalve voldoen aan de voorwaarden in verordening n° 1251/70 van de Commissie van 29 juni 1970, met betrekking tot het recht van werknemers om verblijf te houden op het grondgebied van een Lid-Staat na er een betrekking te hebben vervuld (P. B. L 142, blz. 24). Aan de hand van de stukken die zich thans in het dossier bevinden, is het niet mogelijk na te gaan of dit het geval is.

d) De Commissie meent derhalve dat de aan het Hof gestelde vragen kunnen worden beantwoordt als volgt:

Het krachtens de Belgische wet van 1 april 1969 toegerekend gewaarborgd inkomen is een niet op premie- of bijdragebetaling berustende uitkering van sociale zekerheid, die valt onder het materiële toepassingsgebied van verordening n° 3, zoals omschreven in artikel 2. Derhalve is verordening n° 1612-68 niet in het geding.

Ten aanzien van het recht.

1. Overwegende dat de Arbeidsrechtbank te Brussel bij uitspraak van 16 december 1971, ingekomen bij het Hof op 6 april 1972, krachtens artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag vragen heeft gesteld inzake de uitlegging van een aantal bepalingen van verordening n° 1612-68 van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap (P. B. L 257, blz. 2) en van verordening n° 3 van de Raad van 25 september 1958 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers (P. B. 1958, blz. 561), in verband met de toepassing van de Belgische wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden;

2. dat in de eerste plaats wordt gevraagd of het door deze wet gewaarborgd inkomen een « sociaal voordeel » in de zin van artikel 7, lid 2, van verordening n° 1612/68 is;

3. dat vervolgens wordt gevraagd of het gewaarborgd inkomen, als sociale, niet op premie- of bijdragebetaling berustende uitkering, die van staatswege wordt toegekend aan bejaarden, een « uitkering bij ouderdom » in de zin van artikel 2, lid 1, sub c), van verordening n° 3 is of « sociale bijstand » in de zin van artikel 2, lid 3, dezer verordening;

4. Overwegende dat gelet op het bijzonder karakter van de betrokken uitkering eerst de tweede vraag moet worden onderzocht, daar een onderzoek of het gewaarborgd inkomen kan worden gekwalificeerd vanuit het begrip « sociale voordelen » in de zin van artikel 7, lid 2, van verordening n° 1612/68, pas in aanmerking kan komen wanneer is vastgesteld dat het niet gaat om een uitkering van sociale zekerheid in de zin van verordening n° 3;

5. Overwegende dat de door de Arbeidsrechtbank gestelde interpretatievraag is opgekomen naar aanleiding van een wet die tot doel heeft aan mannen en vrouwen

die tenminste 65 respectievelijk 60 jaar oud zijn en in behoeftige omstandigheden verkeren, een minimuminkomen te waarborgen ;

6. dat de enige voorwaarde voor de toekenning van dit voordeel aan Belgische onderdanen is dat zij verblijf houden op het nationale grondgebied ;

7. dat buitenlanders daarentegen slechts in het genot van de in de wet bedoelde uitkering kunnen worden gesteld op de tweeledige voorwaarde dat zij onderdaan zijn van een land waarmee België terzake een wederkerigheidsovereenkomst heeft gesloten, en tenminste de laatste vijf jaar voor de datum waarop het recht op het gewaarborgd inkomen geopend wordt, werkelijk in België verbleven ;

8. Overwegende dat uit het dossier blijkt dat verzoeker in het hoofdgeding, die van Italiaanse nationaliteit is en in België als werknemer in loondienst wegens beroepsarbeid van korte duur een ouderdomspensioen geniet, voldoet — behoudens verificatie waartoe de Arbeidsrechtbank voornemens is over te gaan — aan de in de wet gestelde voorwaarden met uitzondering van de wederkerigheid, omdat tussen Italië en België ter zake geen overeenkomst is gesloten ;

9. dat derhalve voor de oplossing van het geding voor de Arbeidsrechtbank de in de Belgische wet voorziene uitkering moet worden getoetst aan de criteria die het toepassingsgebied van verordening n° 3 afbakenen, teneinde te bepalen of de in deze wet voorgeschreven wederkerigheidsvoorwaarde toepassing kan vinden ;

10. dat het Hof zich in het kader van de onderhavige procedure niet kan uitspreken over de Belgische wet, doch wel bevoegd is de nationale rechter de interpretatiegegevens met betrekking tot het gemeenschapsrecht te verstrekken, die hem als leidraad kunnen dienen bij de beoordeling van de uitwerking dier wet ;

11. Overwegende dat verordening n° 3 ingevolge artikel 1, sub b), van toepassing is op alle wettelijke besluiten der Lid-Staten met betrekking tot « de regelingen en taken van sociale zekerheid » bedoeld in lid 1 en lid 2 van artikel 2 ;

12. dat de verordening daarentegen ingevolge lid 3 van dit artikel niet van toepassing is op de « Sociale en medische bijstand » ;

13. dat het wetswaar met het oog op de toepassing der verordening wenselijk kan zijn een duidelijk onderscheid te maken tussen de wettelijke regelingen die respectievelijk onder de sociale zekerheid en de bijstand vallen, maar dat de mogelijkheid niet mag worden uitgesloten dat bepaalde besluiten — wegens de kring van personen waarop zij van toepassing zijn, hun doelstellingen en wijze van toepassing — gelijktijdig verwant zijn met elk van beide genoemde categorieën, en zich derhalve niet in een algemene indeling laten vatten ;

14. dat hoewel een wettelijke regeling inzake het gewaarborgd inkomen door bepaalde kenmerken verwant is aan de sociale bijstand — met name waar zij van de behoefte als wezenlijk toepassingscriterium uitgaat en geen enkele eis stelt met betrekking tot de tijdvakken van beroepsarbeid, van lidmaatschap of bijdrage —, zij niettemin dicht bij de sociale zekerheid komt doordat zij afziet van een individuele beoordeling die kenmerkend is voor de bijstand, en de begunstigde een wettelijk omschreven positie toekent, die recht geeft op een uitkering, analoog aan de in artikel 2 van verordening n° 3 genoemde uitkeringen bij ouderdom ;

15. dat een dergelijke regeling, gezien de ruime omschrijving van de kring van begunstigden, in feite een tweeledige functie heeft, bestaande in het garanderen van een bestaansminimum aan personen die volledig buiten het stelsel van sociale zekerheid vallen enerzijds, en in

het verzekeren van een aanvullend inkomen aan degenen die een ontoereikende uitkering van sociale zekerheid genieten anderzijds ;

16. dat verordening n° 3 luidens artikel 2, lid 1, sub c), van toepassing is op alle « uitkeringen bij ouderdom » ;

17. dat volgens artikel 1, sub s), dezer verordening onder « uitkeringen » in de meest ruime zin alle pensioenen en renten worden verstaan, met inbegrip van alle bedragen ten laste van de openbare middelen, de bijlagen, de uitkeringen op grond van herziening of de aanvullende uitkeringen ;

18. dat derhalve ten aanzien van een werknemer in loondienst of daarmee gelijkgestelde die tijdvakken van arbeid in een Lid-Staat heeft verricht en daar woonachtig is en een pensioen geniet, de wettelijke bepalingen die aan alle bejaarde ingezetenen een wettelijk beschermd recht op een minimumpensioen toekennen, vallen binnen het gebied van sociale zekerheid, bedoeld in artikel 51 van het Verdrag en de ter uitvoering daarvan vastgestelde regeling, zelfs wanneer een dergelijke wettelijke regeling ten aanzien van andere categorieën begunstigden niet aldus zou kunnen worden gekwalificeerd ;

19. dat derhalve aan zodanige werknemer het ontbreken van een wederkerigheidsovereenkomst niet mag worden tegengeworpen, aangezien een dergelijke voorwaarde niet verenigbaar is met de regel van gelijke behandeling die een der grondbeginselen van het gemeenschapsrecht is, ten deze vastgelegd in artikel 8 van verordening n° 3 ;

20. Overwegende dat de moeilijkheden, welke zich in verband met de gemeenschapsregeling kunnen voordoen bij de toepassing van algemene stelsels van sociale bescherming, die voor een gehele bevolking zijn bedoeld en uitgaan van de nationaliteit en de woonplaats, inherent zijn aan de aard van dergelijke stelsels, die gelijkelijk bescherming willen bieden aan werknemers in loondienst, die als zodanig aan de sociale zekerheid zijn onderworpen, en aan personen die daaraan niet zijn onderworpen ;

21. dat ofschoon deze moeilijkheden in hun geheel slechts kunnen worden opgelost in het kader van een wetgevend optreden der Gemeenschap zulks niet vermag af te doen aan het recht en de plicht van de rechter om zorg te dragen voor de bescherming van migrerende werknemers in alle gevallen waar dit mogelijk blijkt met inachtneming van de beginselen van de sociale wetgeving der Gemeenschap en zonder dat daarmede het stelsel der betrokken nationale wetgevingen wordt doorkruist ;

22. dat zulks althans het geval is telkens wanneer een persoon die kan worden aangemerkt als werknemer in loondienst of daarmee gelijkgestelde, in de zin van verordening n° 3, reeds krachtens een vroegere beroepsactiviteit valt onder het stelsel van sociale zekerheid van de Lid-Staat wiens wetgeving tot waarborging van een minimuminkomen aan bejaarden wordt ingeroepen ;

23. Overwegende dat het op grond van het voorgaande niet noodzakelijk voorkomt de eerste vraag van de Arbeidsrechtbank te onderzoeken ;

Ten aanzien van de kosten.

24. Overwegende dat de kosten, door de Commissie van de Europese Gemeenschap wegens indiening harer opmerkingen bij het Hof gemaakt, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen ;

25. dat de procedure ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding als aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen ;

Gezien de processtukken ;

Gehoord het rapport van de rechter-rapporteur ;

Gehoord de mondelinge opmerkingen van de Belgische Staat, de Italiaanse regering en de Commissie van de Europese Gemeenschappen ;

Gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ;

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, met name de artikelen 7, 49, 51 en 177 ;

Gelet op 's Raads verordening n° 3 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers, met name de artikelen 1, 2 en 8 ;

Gelet op het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Economische Gemeenschap, met name artikel 20 ;

Gelet op het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ;

Het Hof van Justitie

uitspraak doende op de door de Arbeidsrechtbank te Brussel (11e kamer) bij beschikking van 16 december 1971 gestelde vragen, verklaart voor recht :

1. Het « gewaarborgd inkomen », toegekend bij algemene wetgeving van een Lid-Staat, op grond waarvan bejaarden in die Staat woonachtig, recht hebben op een minimumpensioen, moet ten aanzien van werknemers in loondienst en daarmee gelijkgestelden in de zin van verordening n° 3, die in die Staat pensioengerechtigd zijn, worden beschouwd als een « uitkering bij ouderdom » in de zin van artikel 2, lid 1, sub c), dezer verordening ;

2. De toekenning van zodanige uitkering aan een buitenlandse werknemer die aan deze voorwaarden voldoet, mag niet afhankelijk zijn van het bestaan van een wederkerigheidsovereenkomst met de Lid-Staat waarvan de werknemer onderdaan is.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 3 oktober 1972.

Afdelingsvoorzitter : M. P. Delahaye
Raadsheren : M.M. Naulaerts (verslaggever),
M. Châtel, Th. Versée en R. Janssens.
Advocaat-generaal : M. L. Depelchin.

Taalgebruik in gerechtszaken. — Taal waarin de verklaringen van een verdachte opgetekend worden. — Werkwijze al naar gelang de verbalisant de taal van de verdachte al dan niet begrijpt. — Geval van nietigheid van het proces-verbaal. — Gevolgen.

Krachtens art. 31 van de wet van 15 juni 1935 gebruikt de verdachte de taal die hij verkiest voor al zijn verklaringen in al de stadia van de strafrechtspiegeling. Indien de agent, die de verdachte ondervraagt, de door deze laatste gebruikte taal niet gebruikt, dient hij een beroep te doen op een beëdigd vertaler. Ofschoon hieruit volgt dat de verbalisant, wanneer hij verklaart de door de verdachte gebruikte taal te begrijpen, er niet toe verplicht is een beroep te doen op een beëdigd vertaler, dient hij nochtans in zulk geval de verklaring van de verdachte in die taal op te nemen, zonder zelf de vertaling ervan te mogen doen.

Zelfs indien het proces-verbaal, na vertaling opgetekend, nietig is bij toepassing van art. 31 van de wet van 15 juni 1935, heeft dit niet de nietigheid van de andere vermeldingen van bedoeld proces-verbaal, noch van de andere processen-verbaal of elementen van het strafdossier ten gevolge. De omstandigheid dat een in de loop van het vooronderzoek gedane vaststelling of ver-

hoor als element van bewijsvoering zijn waarde zou verliezen geeft de rechter geen toelating te weigeren de zaak te onderzoeken en over de gegrondheid van de vervolging uitspraak te doen.

Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent
t./Niclot en Rammach.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 maart 1972 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 11, 31, 40 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, 154, 189, 190 en 211 van het Wetboek van strafvordering,

doordat het bestreden arrest de strafprocedure in haar geheel nietig verklaart, om de reden dat tijdens het vooronderzoek de politiecommissaris, in strijd met artikel 31 van de wet van 15 juni 1935, de verklaring van tweede verweerder, die in de Franse taal werd afgelegd, in het Nederlands heeft opgenomen in het proces-verbaal nr. 4064 van 19 juli 1970 zonder beroep te hebben gedaan op een beëdigd vertaler,

terwijl, eerste onderdeel, de politiecommissaris in bedoeld proces-verbaal bevestigt de in het Frans afgelegde verklaring te hebben verstaan en zo getrouw mogelijk te hebben weergegeven, zodat er ten deze geen verplichting bestond om op een beëdigd vertaler beroep te doen.

tweede onderdeel, zelfs indien het beroep op een beëdigd vertaler ten deze vereist was, de bij artikel 40 van de wet van 15 juni 1935 voorgeschreven nietigheid enkel de nietigheid van de onwettelijk opgenomen verklaring, doch niet die van het ganse proces-verbaal ten gevolge kon hebben, en die verklaring steeds waarde als inlichting kon hebben ;

derde onderdeel, bedoelde nietigheid evenmin de nietigheid van de ganse strafprocedure kon medebrengen, doch enkel kon leiden tot het verwijderen van de onwettelijk opgenomen verklaring uit het debat en tot een nieuw onderzoek ter terechtzitting van het hof van beroep :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat krachtens artikel 31 van de wet van 15 juni 1935, de verdachte de taal gebruikt die hij verkiest voor al zijn verklaringen in al de stadia van de strafprocedure en dat, indien de agent, die de verdachte ondervraagt, de door deze laatste gebruikte taal niet begrijpt, hij beroep dient te doen op een beëdigd vertaler ;

Overwegende dat, zo hieruit volgt dat, wanneer de verbalisant verklaart de door de verdachte gebruikte taal te begrijpen, hij er niet toe verplicht is op een beëdigd vertaler beroep te doen, hij nochtans, in zulk geval, de verklaring van de verdachte in die taal dient op te tekenen, zonder zelf de vertaling ervan te mogen doen ;

Dat het onderdeel naar recht faalt ;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat het arrest de ganse strafprocedure nietig verklaart en beslist dat de eerste rechter zich terecht ervan onthouden heeft de grond van de telastleggingen te onderzoeken, om de reden dat de verklaring van Rammach rechtstreeks en essentieel gediend heeft tot het tot stand komen van de telastleggingen en de andere elementen van het strafdossier hun bewijswaarde verliezen wanneer zij niet getoetst kunnen worden aan hetgeen Rammach heeft gezegd en toegegeven ;

Overwegende, eensdeels, dat zelfs indien het proces-verbaal na vertaling opgetekend nietig is bij toepassing van artikel 31 van de wet van 15 juni 1935, zulks de nietigheid ten gevolge heeft noch van de andere vermeldingen van bedoeld proces-verbaal, noch van de andere processen-verbaal of elementen van het strafdossier ;

Overwegende dat de omstandigheid, dat een vaststelling of verhoor in de loop van het vooronderzoek gedaan als element van bewijsvoering zijn waarde zou verliezen, de rechter geen toelating geeft te weigeren de zaak te onderzoeken en over de gegrondheid van de vervolging uitspraak te doen ;

Dat de onderdelen gegrond zijn ;

En overwegende dat door de voorziening van het openbaar ministerie slechts de beslissing op de strafvordering aan het toezicht van het Hof wordt onderworpen ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het uitspraak doet over de strafvordering doch behalve in zoverre het beslist dat het verhoor van tweede verweerder, in het proces-verbaal nr. 4064 opgetekend nietig is ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt de verweerder en de kosten ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

NOOT. — Het vernietigde arrest van het Hof van Beroep te Gent van 10 maart 1972 werd in nummer twee van de lopende jaargang gepubliceerd. (R.W. 1972-73, 73 met noot van A. Vandeplass.)

Verg. L. Lindemans, Taalgebruik in Gerechtszaken nrs 219 v. De laatste zin van de samenvatting is woordelijk uit het arrest overgenomen.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 26 januari 1971.

Voorzitter : M. Mast.

Raadsheren : M.M. Mees en Baeteman.

Arrest nr. 14.473.

Vrijheid van beroep en bedrijf. — Weerslag op de politie-bevoegdheden van de gemeentelijke overheden.

De bezorgdheid om het monopolie te handhaven van een firma aan wie het fotograferen in en om het stadhuis in aanbesteding werd gegeven is vreemd aan de bij de wet van 16/24 augustus 1790 omschreven politieobjecten, die de grenzen aangeven zowel van de aan de gemeenteraad toegekende verordenende bevoegdheid in politiezaken als van de daarbijhorende uitvoeringstaak van de burgemeester.

Van Look t./ Gemeente Deurne.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging :

1) van het besluit d.d. 26 juni 1968 waarbij de burgemeester der gemeente Deurne aan verzoeker de toelating weigerde om in en rond het gemeentehuis een huwelijksplechtigheid welke op 20 juli 1968 moest doorgaan, te fotograferen ;

2) van artikel 59 bis dat bij gemeenteraadsbesluit van 9 juni 1961 in het algemeen politiereglement werd ingelast en luidens hetwelk « ten einde het ordelijk verloop van de huwelijksplechtigheden alsmede het normaal verkeer vóór en nabij het gemeentehuis niet te hinderen, het fotograferen en filmen op de openbare weg, voor de duur van de plechtigheden in en nabij het gemeentehuis, aldaar voor iedereen verboden is, behoudens bijzondere toelating van de burgemeester » ;

3) van het volgens verzoeker gewijzigd artikel 60 van het algemeen politiereglement der gemeente Deurne waarbij bepaald is dat de overtredingen van dit reglement waarvoor door de wetten of reglementen van algemeen of provinciaal bestuur geen bijzondere straffen zijn gesteld, gestraft worden met een boete van 1 tot 25 fr. en een gevangenisstraf van 1 tot 7 dagen, gezamenlijk of afzonderlijk uit te spreken ;

Overwegende dat verzoeker bovendien de Raad van State vraagt, « wat betreft de vernietiging van het sub 1) bestreden besluit, advies te geven over de schadevergoeding die hem toekomt » ;

Overwegende dat verzoeker beweert dat het bestreden besluit van de burgemeester hem eerst op 28 juni 1968 is ter kennis gebracht ; dat die beslissing door de tegenpartij niet is tegengesproken zodat het beroep, wat dit besluit betreft, tijdig is ingesteld ;

Overwegende dat in tegenstelling met wat verzoeker aanvoert, artikel 60 van het algemeen politiereglement van 28 maart 1927 bij gemeenteraadsbeslissing van 9 juni 1961 niet werd gewijzigd ; dat de verzoeker geen middelen doet gelden die aan dit artikel 60 eigen zijn ; dat de vermelding van artikel 60 onder de voorwerpen van het beroep blijkbaar op een vergissing berust ; dat het beroep wat het derde onderwerp betreft, niet ontvankelijk is ;

Overwegende dat het blijkens het door de tegenpartij overgelegd uittreksel uit het register der afkondigingen van de gemeente blijkt dat het gemeenteraadsbesluit van 9 juni 1961, waarbij het algemeen politiereglement met een artikel 59 bis werd aangevuld, naar de eis van de wet, vanaf 29 augustus 1961 ter gewone plaats werd aangeplakt ; dat het beroep wegens laattijdigheid niet ontvankelijk is in zover het strekt tot vernietiging van het sub 2 bestreden gemeenteraadsbesluit ;

Overwegende dat op grond van artikel 7, lid 2, van de wet van 23 december 1946, de aanvraag om advies eerst ontvankelijk is nadat... de gemeente... een verzoekschrift om vergoeding geheel of gedeeltelijk heeft verworpen of heeft vervaarloosd gedurende zestig dagen daarvoor uitspraak te doen ; dat aan die ontvankelijkheidsvoorwaarde ter zake niet is voldaan ; dat verzoekers raadsman weliswaar bij brief van 4 juli 1968 « uitdrukkelijk voorbehoud maakte wat de schadevergoeding betreft voorzien bij artikel 7 » ; dat zodanig schrijven echter niet als het bij de wet bedoelde voorafgaande verzoekschrift kan worden beschouwd, wijl dit schrijven het bedrag van de geleden schade niet raamde en het niet om de uitbetaling van een bepaalde som vroeg ; dat de aanvraag om advies evenmin ontvankelijk is ;

Overwegende dat de gemeenteraad bij besluit van 4 juni 1951 het lastenkohier goedkeurde « voor de verpachting van een standplaats in de trouwzaal ten gemeentehuis voor het fotograferen van huwelijksplechtigheden » en inzonderheid artikel 9 van dit kohier, volgens hetwelk « het recht van standplaats met monopolium wordt verleend » ; dat de burgemeester bij brief van 26 juni 1968 aan de raadsman van verzoeker liet weten dat « de gemeenteraad destijds het betrokken politiereglement heeft getroffen, dat... volkomen... uitwerkingskracht bezit, met het oog op de goede orde en het vlot verloop van de huwelijksplechtigheden en dat, met deze beslissing de gemeenteraad zelfs beslist heeft dit fotograferen in aanbesteding te geven en toe te vertrouwen aan een firma of persoon, wat sinds vele jaren het geval is » ; dat hij eraan toevoegde « dat de firma Rex-foto, daartoe het verschuldigd bedrag betaalt, dat zij het alleenrecht bezit om de plechtigheden te fotograferen en dat indien verzoeker met gezegde firma een overeenkomst wil treffen, het een zaak is die hem en de pachteres aangaat » ;

Overwegende dat verzoeker in het inleidend verzoekschrift doet gelden: 1° dat het *sub* 1 bestreden besluit zich ten onrechte beroept op het gemeenteraadsbesluit van 9 juni 1961 op grond waarvan het is genomen, daar de handhaving van de orde tot de bevoegdheid van de burgemeester en niet tot die van de raad behoort; 2° dat dit besluit strijdig is met de artikelen 18, 106 en 129 van de Grondwet; 3° dat het met misbruik van macht in hoofde van de burgemeester is aangetast;

Overwegende dat artikel 78 van de gemeentewet de raad bevoegd maakt om de verordeningen van gemeentepolitie te maken; dat uit het onderzoek van de ontvankelijkheid van het beroep, is gebleken dat de gemeenteraadsbeslissing van 9 juni 1961 in overeenstemming met de wettelijke voorschriften werd bekendgemaakt zodat artikel 129 van de Grondwet niet werd miskend; dat verzoeker niet aantoonde hoe de bestreden beslissing de artikelen 18 en 106 van de Grondwet die op de vrijheid van drukpers en de regeling van bevoegdheidsconflicten betrekking hebben, zou hebben miskend; dat het middel ontleend aan het misbruik van macht in hoofde van de burgemeester, bij gemis van nadere precisering niet ontvankelijk is; dat de middelen hetzij als ongegrond, hetzij als niet ontvankelijk dienen te worden afgewezen;

Overwegende dat de middelen die verzoeker voor het eerst aanvoert in de memorie van wederantwoord niet ontvankelijk zijn daar zij niet gesteund zijn op gegevens welke hem eerst zijn bekend geworden door de kennisgeving van de memorie van antwoord of door die van het administratief dossier;

Overwegende dat het de Raad van State echter toekomt na te gaan of de burgemeester bij het nemen van het bestreden besluit niet is getreden buiten de perken van de hem door artikel 90 van de gemeentewet opgedragen uitvoeringsbevoegdheid;

Overwegende dat de wet van 16-24 augustus 1790 aan het toezicht van de municipale korpsen de veiligheid, het gemak van het verkeer en de handhaving van de openbare orde op de straten en in de gelegenheden waar grote volkstoeloop is, opdraagt; dat artikel 7 van de wet van 2-27 maart 1791 anderzijds de vrijheid van handel en nijverheid waarborgt;

Overwegende dat uit de brief van 26 juni 1968 blijkt dat de bestreden beslissing van de burgemeester genomen is én op grond van de door de gemeenteraad op 4 juni 1951 genomen beslissing waarbij de verpachting in de trouwzaal voor het fotograferen van huwelijksplechtigheden met monopolium is verleend, én op grond van het op 9 juni 1961 in het algemeen politiereglement ingelast artikel 59bis waarbij het fotograferen en filmen op de openbare weg voor de duur van de plechtigheden in en nabij het gemeentehuis, voor iedereen verboden is behoudens bijzondere toelating van de burgemeester; dat de door de tegenpartij zelf verschafte inlichting erop wijst dat de twee evengoemde gemeenteraadsbesluiten elkaar aanvullen en een geheel vormen en dat zij als zodanig door de burgemeester en door het college werden beschouwd als juridische verantwoording van het bestreden besluit; dat de burgemeester in eerdervermelde brief van 26 juni 1968 vaststelde « met deze bedoeling — de handhaving van de orde — heeft de gemeenteraad zelf beslist dit fotograferen in aanbesteding te geven en toe te vertrouwen aan een firma of persoon »; dat het college op 8 juli 1968 aan de raadsman van verzoeker schreef dat het verleden heeft uitgewezen dat hij (de burgemeester) de beslissing van de gemeenteraad wenst te eerbiedigen waarbij het recht om te fotograferen verpacht werd;

Overwegende dat uit de brief van 26 juni 1968 blijkt dat de burgemeester het algemeen verbod opgelegd door

artikel 59bis gewoon heeft toegepast zonder de mogelijkheid van een verlof onder ogen te nemen en de bijzondere omstandigheden van de aanvraag te onderzoeken; dat de brief integendeel ervan laat blijken dat verre van die mogelijkheid in overweging te nemen, de burgemeester de weigering mede motiveert door de bezorgdheid om het monopolie te handhaven van de firma aan wie « het fotograferen in aanbesteding werd gegeven »; dat die motivering vreemd is aan de politieobjecten welke de wet van 16-24 augustus 1790 aan de plaatselijke overheid opdraagt en die de grenzen aangeven van de aan de gemeenteraad toegekende verodeneende bevoegdheid in politiezaken, politieobjecten ter uitvoering waarvan de burgemeester ter zake, in zijn uitvoeringstaak enkel mocht optreden;

Overwegende dat ambtshalve dient te worden vastgesteld dat de burgemeester zijn bevoegdheid heeft overschreden door het nemen van een politionele uitvoeringsmaatregel die niet ressorteert onder de politieobjecten opgesomd door eerdervermelde wet van 16-24 augustus 1790,

Besluit :

Artikel 1. — De beslissing d.d. 26 juni 1968 van de burgemeester der gemeente Deurne is vernietigd.

Artikel 2. — De kosten, bepaald op zeventienhonderdvijftig frank, komen ten laste van de gemeente Deurne.

NOOT. — Bovenstaand arrest spreekt de nietigheid uit van een burgemeestersbeslissing waardoor een fotograaf toelating wordt geweigerd in en rond het gemeentehuis huwelijksopnamen te gaan maken omdat deze bedrijvigheid door de gemeente in monopolie was gegeven aan een mededinger van de aanvrager. Het belang van de uitspraak ligt echter evenzeer zo niet meer in het ontkennen van de wettigheid van het gemeenteraadsbesluit zelf waarop de burgemeester dacht te kunnen steunen.

Dit laatste kon wegens laattijdigheid niet meer door de vordering tot nietigverklaring worden getroffen. Een beoordeling van zijn waarde kon echter niet achterwege blijven omdat de Raad krachtens art. 107 van de Grondwet de plaatselijke besluiten en verordeningen slechts toepast voor zover zij met de wetten overeenkomen. Dit houdt in (zo luidde het advies van de heer Debaedts, substituut-auditeur-generaal) « dat de Raad van State de verordeningen waarop een voor hem bestreden individuele beslissing steunt, *ambtshalve* in alle opzichten op hun *wettigheid* toetst ».

Het besluit van de Raad dat zowel de gemeenteraad als de burgemeester de perken hunner macht waren te buiten gegaan werd voorbereid door de navolgende passages uit het Verslag van het Auditoraat :

Uittekst uit het verslag van het Auditoraat.

De bestreden beslissing van de burgemeester d.d. 26 juni 1968 steunt luidens de termen ervan zelf op twee onderscheiden algemene rechtsgronden, t.w. :

1° het besluit van de gemeenteraad d.d. 4 juni 1951, waarbij goedgekeurd wordt het « lastenboek voor de verpachting van een standplaats in de trouwzaal ten gemeentehuis voor het fotograferen van huwelijksplechtigheden » en inzonderheid artikel 9 daaruit dat luidt « Het recht van standplaats wordt verleend met monopolium »;

2° het besluit van de gemeenteraad d.d. 9 juni 1961 waarbij het algemeen politiereglement wordt aangevuld met een artikel 59bis luidend als volgt :

« *Art. 59bis.* Ten einde het ordelijk verloop van de huwelijks- en andere plechtigheden alsmede het normaal verkeer vóór en nabij het gemeentehuis niet te hinderen,

is het fotograferen en filmen op de openbare weg, voor de duur van de plechtigheden in en nabij het gemeentehuis, aldaar voor iedereen verboden, behoudens bijzondere toelating van de burgemeester».

Het past nu die twee besluiten op hun wettigheid te toetsen.

Het wettigheidsonderzoek dient uit te gaan van de vaststelling dat de vrijheid van handel en bedrijf, naar algemeen wordt aangenomen, in ons land beschermd is door artikel 7 van het nog van kracht zijnde Franse decreet van 2-17 maart 1791, dat luidt als volgt: « A compter du 1er avril prochain, il sera libre à toute personne de faire tel négoce ou d'exercer telle profession, art ou métier qu'elle trouvera bon; mais elle sera tenue de se conformer aux règlements de police qui sont ou pourront être faits »⁽¹⁾.

Tegenover elke wettelijk beschermde vrijheid staat de politiebevoegdheid van de openbare overheid, inzonderheid van de gemeente-overheid, die er uiteraard toe strekt de vrijheid op sommige gebieden en onder bepaalde voorwaarden enigermate in te korten.

Artikel 78, eerste en tweede lid, van de gemeentewet bepaalt:

« De raad maakt de gemeentereglementen van huishoudelijk bestuur en de verordeningen van gemeentepolitie.

« Die reglementen en verordeningen mogen niet in strijd zijn met de wetten of met de reglementen van algemeen of provinciaal bestuur. »

Over de omvang of de draagwijdte van de politiebevoegdheid welke daardoor op een zeer algemene wijze aan de gemeenteraad wordt opgedragen, schrijft prof. A. Mast:

« Inzake politie is de bevoegdheid van de gemeenteraad niet onbepaald. De politie heeft inderdaad niet de regeling van uitsluitend gemeentelijke belangen tot voorwerp; zij staat in rechtstreeks en onmiddellijk verband met het algemeen belang. Het is dan ook zaak van de wetgever het gebied van de gemeentelijke politie te omlijnen. Een gemeentelijke politieverordening is eerst dan wettelijk wanneer zij betrekking heeft op een van de objecten die de wetgever binnen de politieke bevoegdheid van de gemeenteoverheid heeft geplaatst.

Onder de wetten die de werkingssfeer van de gemeentelijke politie hebben bepaald dient de wet van 16-24 augustus 1790 in de eerste plaats te worden vermeld.

Die wet heeft « aan het toezicht en aan het gezag van de municipale korpsen toevertrouwd:

1° Alles wat de veiligheid en het gemak van het verkeer aangaat op de straten, kaden, pleinen en openbare wegen; dit omvat het reinigen, verlichten, wegnemen der hindernissen, afbreken en herstellen der bouwvallige gebouwen, verbieden van al hetgeen hinder zou kunnen opleveren door van de vensters en van andere gedeelten van de gebouwen te vallen, alsook van wat de voorbijgangers zou kunnen kwetsen of schaden of hinderlijke uitwasemingen zou kunnen veroorzaken;

2° De taak om de inbreuken te beteugelen en te bestraffen op de openbare rust, zoals twist gevolgd door straatruoer, wanorde op openbare verzamelingen verwekt, nachtgerucht en samenscholingen van die aard dat zij de rust der burgers verstoren;

3° Het handhaven van de orde in de gelegenheden waar grote volkstoeloop is, zoals jaarmarkten en markten, openbare vermakelijkheden en plechtigheden, vertoningen; ... (ter zake zonder belang) ... »⁽²⁾.

Het is nu de taak van de rechter, inzonderheid van de administratieve rechter, om in elk concreet geval,

zo mogelijk op grond van algemene criteria, uit te maken in welke mate de gemeentelijke politiebevoegdheid, welke naar haar object wettelijk is omschreven zoals wij komen te zien, op de vrijheid op wettige wijze inbreuk kan maken.

Hierbij kunnen ten minste twee onderzoeks- of controlefasen worden onderscheiden.

In de eerste plaats onderzoekt de rechter of de voor hem betwiste maatregel binnen de aan de gemeente-overheid wettelijk toegewezen politiebevoegdheid valt, m.a.w. of het object van de maatregel onder te brengen is bij een van de objecten die luidens het decreet van 14 december 1789 en de wet van 16-24 augustus 1790 de omtrek van de gemeentelijke politiebevoegdheid bepalen.

Belangwekkend is het daarbij aan te stippen dat de rechter bij het verrichten van dat bevoegdheidsonderzoek niet blijft stilstaan voor de formules die door de handelende overheid ter verantwoording van de uitgevaardigde maatregel worden opgegeven, maar dat hij nagaat of de inhoud van de maatregel van zulke aard is dat het mogelijk is te aanvaarden dat hij werd ingegeven door een intentie welke overeen te brengen is met het doel van de wet⁽³⁾.

Zeer karakteristiek voor dit onderzoek is de volgende considerans van de Raad van State:

« Overwegende dat de bestreden verordening door de gemeenteraad van Kessel-Lo als een 'politie-reglement tot bescherming van de reisdieven' werd genomen; dat zoals de aanhef van de verordening uitdrukkelijk vaststelt, de raad heeft willen beletten dat de antennes en de tuigen die de antennes in verticale stand moeten houden, de vlucht der duiven zouden hinderen, hun kwetsuren zouden toebrengen en hun dood tot gevolg zouden kunnen hebben; dat de bescherming van de reisdieven geen taak is die valt binnen de politieke bevoegdheid van de gemeenteraad, zoals deze door de decreten van 14 december 1789 en 16-24 augustus 1790 is omschreven; dat, al roept de gemeenteraad in de considerans van zijn beslissing terloops de verstoreng van de openbare rust in, niet blijkt dat de bestreden verordening er toe strekt deze verstoreng te voorkomen »⁽⁴⁾.

Wanneer is uitgemaakt dat de uitgevaardigde maatregel redelijkerwijs met een van de wettelijke politieobjecten in verband kan worden gebracht en dat de gemeente-overheid derhalve binnen het haar wettelijk toegewezen bevoegdheidsgebied is opgetreden, dient verder te worden nagegaan of de maatregel ook wettelijk werd genomen.

Er wordt algemeen aangenomen dat het criterium van de wettigheid van een politie maatregel de *noodzakelijkheid* is om het naagstreefde object, d.i. meestal de handhaving van de openbare orde, te bereiken⁽⁵⁾.

Alleen met toepassing van het noodzakelijkheids criterium kan de rechter een aanvaardbaar evenwicht tot stand brengen tussen de grondwettelijk en wettelijk beschermde individuele vrijheden en rechten enerzijds en de politiemacht anderzijds.

Oefent de rechter geen wettigheidstoets uit aan de hand van dat criterium, maar houdt hij voor wettig elke maatregel die maar gericht is op een politieel doel, hoe beperkend die ook zij, dan verleent hij geen bescherming aan de individuele vrijheden en rechten en levert hij ze volledig over aan de uitoefening van de politiemacht.

Wel kan er enig verschil in mening bestaan betreffende de vraag hoever de beoordeling van de rechter bij de uitoefening van zijn controle kan strekken.

In Frankrijk wordt vrij algemeen aanvaard dat de rechter de feitelijke toedracht van de zaak volledig dient te beoordelen.

Zo schrijft A. Alibert:

« La plupart du temps, pour ne pas dire toujours, la légalité d'une mesure de police dépend des circonstances

de fait dans lesquelles elle est prise et du danger plus ou moins réel qu'elle est destinée à prévenir. Le Conseil d'Etat ne pourrait donc pas statuer sur la légalité d'un arrêté de police, s'il n'appréciait pas en même temps les circonstances de fait» (6).

Andere auteurs hebben onderstreept dat zulke controle een wettigheidscontrole blijft. Zo de Laubadère, die schrijft:

« Le Conseil d'Etat paraît devenir ici juge de l'opportunité; en réalité, il reste juge de la légalité parce qu'en matière de police — et c'est en cela que le contrôle juridictionnel du pouvoir de police est particulièrement poussé — l'adaptation de la mesure à la gravité des motifs de fait constitue un élément de légalité; en un mot le pouvoir de police n'est jamais un pouvoir discrétionnaire, il est étroitement lié » (7).

Het is niet uitgemaakt of de Raad van State in België zich bij een dergelijke zienswijze heeft aangesloten.

Wel echter staat het blijkens een constante rechtspraak vast dat hij een discreet maar afdoend redelijkheidstoetsing uitvoert op het verband van noodzakelijkheid tussen het te bereiken object en de in werking gestelde middelen (8).

Trachten wij thans de algemeen geschetste beginselen toe te passen op de voorliggende besluiten.

Van beide besluiten dient te worden aanvaard dat zij, abstract gezien, genomen werden binnen het gebied van de gemeentelijke politiebevoegdheid. Er kan immers een redelijk verband worden gelegd tussen het fotograferen van huwelijksplechtigheden, zowel in het gemeentehuis als daarbuiten, en de handhaving van de openbare orde en zelfs van de veiligheid.

De vraag is echter of de uitgevaardigde concrete maatregelen ook als wettelijk kunnen worden beschouwd.

Hier dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de twee bedoelde besluiten, daar zij verschillen zowel naar de inhoud als naar de plaats waarop zij betrekking hebben.

Beschouwen we vooreerst het besluit van 4 juni 1951.

Dit besluit strekt tot het monopolizeren van het fotograferen van huwelijksplechtigheden in de trouwzaal van het gemeentehuis op grond van de volgende motivering:

« Overwegende dat opgerezen moeilijkheden in het bestaande regime en het steeds toenemend aantal aanvragen het in aanbesteding stellen van de vergunning tot fotograferen in de trouwzaal wenselijk maken »; (9).

Merken we hierbij in de eerste plaats op dat het fotograferen van huwelijksplechtigheden in de trouwzaal der gemeentehuizen, zoals trouwens in alle andere plaatsen, b.v. kerken, volgens de geplogenheden en naar algemene bekendheid behoort tot de normale professionele bezigheden van de beroepsfotografen, en dat voor velen van hen daarin zelfs een hoofdbron van hun inkomsten ligt.

Daartegenover staat dat de gemeenteoverheid geen eigenares is van het gemeentehuis, maar dat zij er uitsluitend het beheer over heeft en er meer bepaald toe gehouden is evover te waken dat het, als goed van het openbaar domein, zou openstaan en worden gebruikt overeenkomstig zijn bestemming.

Concreet gezien betekent zulks dat de gemeenteoverheid er krachtens haar politiebevoegdheid mag en moet op toezien dat de huwelijksplechtigheden, met alwat daar normaal bij hoort, in het gemeentehuis een ordelijk en rustig verloop kennen.

Wat meer bepaald het fotograferen betreft, houdt zulks in dat de gemeenteoverheid bepaalde regels van orde kan voorschrijven waaraan de fotografen zich moeten houden. Bij niet-naleving daarvan kan een fotograaf uit de trouwzaal verwijderd worden. En in geval van herhaling kan de toegang hem definitief ontzegd worden.

Maar wat zien wij ter zake gebeuren?

Op grond van een vage en zeer algemene motivering, n werkelijkheid een « passe-partout » formule, waarin geen enkel concreet feit wordt aangehaald en waarin bovendien geen sprake is van noodzakelijkheid maar alleen van wenselijkheid, wordt naar de meest extreme maatregel gegrepen, nl. de monopolisering door verpachting.

Daar de monopolisering geen regeling of beperking van de vrijheid is, maar een afschaffing ervan voor al wie van het monopolie niet genieten, is zij altijd onwettig (10).

In het arrest Verbeke, nr. 2806, van 12 oktober 1953, heeft de Raad van State een monopolisering ter zake van controle op belastingen beoordeeld als volgt:

« Overwegende dat de vrijheid van handel en nijverheid van de burgers gewaarborgd is bij artikel 7 van het decreet van 2-17 maart 1791, op voorwaarde dat ze zich gedragen naar de politiereglementen; dat alleen de wet en de politiereglementen, in uitvoering der wet genomen, de vrijheid van handel en nijverheid kunnen beperken;

Overwegende dat, krachtens de artikelen 31, 108 en 110 van de Grondwet en de artikelen 75 en 76, 5°, van de gemeentewet, aan de gemeenteraad de bevoegdheid toekomt belastingen op te leggen en de nodige maatregelen voor te schrijven tot regeling van de inning dezer belastingen en tot controle van de inning; dat aldus artikel 11 van het reglement d.d. 22 december 1949 van de gemeenteraad terecht aan de drukker sommige verplichtingen oplegt die de controle moeten mogelijk maken: het opmaken van een borderel, waar de leveringen op voorkomen met datum van verzending, naam en adres van de bestemming, de vermelding tegenover een specimen uit iedere soort van verzending, het getal en de nummering van de tickets, het houden van een register waarin iedere dag de bestellingen en verzendingen worden ingeschreven, en de verplichting alle dienstige inlichtingen voor de controle te verschaffen; dat dit eveneens de noodzakelijkheid insluit voor het gemeentebestuur de drukkers te kennen met wie de uitbaters overeenkomsten aangaan;

Overwegende dat de tegenpartij deze controlebevoegdheid overschrijdt door de uitwerking te beletten van een door verzoeker aangegane handelsovereenkomst, niettegenstaande hij niet heeft geweigerd de controlemaatregelen na te leven; dat de bestreden beslissing aldus verzoeker berooft van een recht dat hem bij het decreet van 2-17 maart 1791 is toegekend, en deze beslissing geen rechtsgrond kan vinden in de politiemacht van de tegenpartij, noch in de artikelen 75 en 76, 5°, van de gemeentewet, noch in de wet van 24 december 1948; dat de tegenpartij derhalve haar macht heeft overschreden ».

Het arrest N.V. Ets. Kinsbergen, nr. 5924, van 17 december 1957 beslist aangaande het verlenen van een publiciteitsmonopolie:

« Overwegende dat de tegenpartij door de bestreden beslissing aan de N.V. « Etablissements Verdal » een publiciteitsmonopolie heeft verleend; dat het recht publiciteit te maken begrepen is in het recht een handel te drijven of een nijverheid te exploiteren; dat de vrijheid van handel en nijverheid door artikel 7 van het decreet van 27 maart 1791 aan de burgers is gewaarborgd op voorwaarde dat zij zich zouden schikken naar de wetten of naar de in uitvoering van de wet genomen reglementen van politie die deze vrijheid zouden beperken; dat geen wet aan de gemeenteoverheid de bevoegdheid geeft aan alle andere firma's dan die waarmede zij een akkoord heeft gesloten, het verbod op te leggen reclame te maken op het grondgebied van de gemeente; dat de tegenpartij dan ook door de bestreden beslissing haar macht heeft overschreden ».

Afwijkend en geïsoleerd is het arrest N.V. Drukkerij en publiciteit Bernaerts, nr. 8336, van 10 januari 1961, waarin de Raad van State het wettigheids criterium volgenderwijs heeft verward met het louter bevoegdheids criterium:

« dat de gemeenteoverheid binnen de perken van hare bevoegdheid blijft wanneer de beperking van de vrijheid een beroep betreft dat op de openbare weg wordt uitgeoefend ; dat zij eveneens binnen de perken van hare bevoegdheid blijft wanneer zij, na te hebben vastgesteld dat de openbare rust erdoor gediend is wanneer een enkel persoon op de openbare weg aanplakbiljetten aanbrengt, aan een bepaald persoon daartoe een monopolie verstrekt, op voorwaarde dat hij zijn prestaties levert, telkens als hij daartoe regelmatig wordt gevorderd ».

Dit arrest werd terecht gekritiseerd door de rechtsleer ⁽¹¹⁾.

Men zou hier de vraag kunnen stellen of de getroffen maatregel niet kan worden ontleed als een concessie met monopolie van een openbare dienst.

De bevoegdheid tot oprichting van een openbare dienst voor het maken van fotoreportages kan de gemeente niet putten uit artikel 108 van de grondwet, daar deze bedrijvigheid ongetwijfeld niet uiteraard van gemeentelijk belang is. Anderzijds heeft geen enkele bijzondere wet de exploitatie van dergelijke dienst aan de gemeente opgedragen.

Anderzijds heeft het fotograferen *rechtstreeks* geen betrekking op één der opdrachten welke bij de wet van 16-24 augustus 1790 aan de gemeente zijn toegewezen, zodat de bedoelde bevoegdheid in deze wet evenmin kan worden aangetroffen.

Opdat een bepaalde bedrijvigheid politieel in concessie zou kunnen gegeven worden volstaat het niet, dat de uitoefening van deze bedrijvigheid op de openbare orde, rust of gezondheid *een weerslag kan hebben*, maar moet deze bedrijvigheid uiteraard een der aan de gemeente toevertrouwde politieopdrachten nastreven ⁽¹²⁾.

Merken wij tot slot nog op dat de gemeenteoverheid aan haar besluit blijkbaar nog een schijn van wettigheid heeft willen geven door het gebruik van de term « standplaats », waardoor de indruk wordt gewekt dat het hier gaat om de concessie van een privaat gebruik van het openbaar domein.

Hoeft het echter gezegd dat een fotograaf die fotoreportages maakt uiteraard helemaal geen privaat gebruik maakt van het openbaar domein en dan ook geen « standplaats » heeft ?

Quid nu wat betreft het besluit van 9 juni 1961 ?

Dit besluit vaardigt het algemeen verbod uit voor *iedereen* om tijdens de huwelijks- en andere plechtigheden in en nabij het gemeentehuis te fotograferen, behoudens bijzonder verlof van de burgemeester.

De verantwoording van die maatregel luidt als volgt :

« Overwegende dat het ordelijk verloop van de huwelijks- en andere plechtigheden alsmede het normaal verkeer verhinderd wordt door allerlei fotografen die op de openbare weg in de omgeving van het gemeentehuis fotograferen ; Overwegende dat een algemene ordemaatregel dien-aangaande noodzakelijk is ».

Zij is al even vaag als die van het vorige besluit.

De gemeenteoverheid blijft helemaal in gebreke de concrete uitzonderlijke omstandigheden aan te duiden welke haar er zouden toe nopen een maatregel uit te vaardigen die nauwelijks voor het monopolie moet onderdoen.

Ook hier weer gaat het immers niet om een regeling van de vrijheid, maar om een algemene en principiële afschaffing ervan, met een volledig aan de discretie van de burgemeester overgelaten mogelijkheid tot afwijking ⁽¹³⁾.

Bovendien moet het beschouwde besluit ook nog om de volgende bijzondere redenen voor onwettig gehouden worden.

Het verbod geldt enkel nabij het gemeentehuis, waar toch kan ondersteld worden dat een degelijk en bestendig politietoezicht wordt uitgeoefend, en niet voor alle andere plaatsen in de gemeente waar, meestal zonder politietoe-

zicht, eveneens huwelijksplechtigheden gefotografeerd worden, zoals de omgeving van kerken, feestzalen en zelfs particuliere huizen ⁽¹⁴⁾.

Daaruit blijkt dat het uitsluitend werd genomen om het voor de trouwzaal verleende monopolie te beschermen en uit te breiden tot de gehele plechtigheid in en nabij het gemeentehuis.

Dit wordt bovendien bevestigd door de volgende constatering.

Uit de aanhef van het besluit blijkt dat het werd genomen nadat de gouverneur had gewezen op de onwettigheid van een vorig besluit waarbij een volledig verbod zonder meer werd opgelegd.

Met het huidig besluit, zoals het is opgevat en wordt toegepast, wordt echter hetzelfde resultaat bereikt.

Dit blijkt op de meest stellige wijze uit de bestreden beslissing van de burgemeester d.d. 26 juni 1968, waarin het raadsbesluit van 9 juni 1961 als een algemeen verbod zonder méér wordt toegepast, aangezien de burgemeester de mogelijkheid van een verlof niet eens onder ogen neemt, de bijzondere omstandigheden van het geval niet onderzoekt en de aanvraag afwijst zonder enig motief op te geven.

In de brief van het college d.d. 8 juli 1968 wordt bovendien onomwonden toegegeven dat het er uitsluitend om te doen is het verleende monopolie ook buiten het gemeentehuis te beschermen.

Tot slot zij opgemerkt dat het besluit van 9 juni 1961 ook in strijd kan worden geacht met de vrijheid van de persoon, gewaarborgd bij artikel 7 van de Grondwet.

Die vrijheid dient wel zo algemeen te worden opgevat dat zij het recht omvat voor elkeen om in zijn gewone normale gedragingen op de openbare weg niet zonder bewezen noodzakelijkheid te worden gehinderd.

Het raadsbesluit van 9 juni 1961 verbiedt nu niet alleen de beroepsfotografen maar iedereen, ook familieleden en kennissen, om, zoals overal gebeurt, een kiekje te nemen van een huwelijksplechtigheid, zelfs op het trottoir.

De noodzakelijkheid om politieredenen van die ongevoorn vergaande maatregel wordt door de tegenpartij op generleiwijze aangetoond.

* * *

De beide algemene rechtsgronden waarop de bestreden beslissing van de burgemeester steunt, komen alleszins als onwettig voor omdat in redelijkheid geen noodzakelijkheidsverband kan worden gelegd tussen hun inhoud en het politiedoel dat zij, abstract gezien, zouden kunnen nastreven.

Bovendien kan na een concrete analyse van alle gegevens der zaak niet langer worden aanvaard dat de bedoelde raadsbesluiten in werkelijkheid een politiedoel nastreven. Alle omstandigheden, en inzonderheid de schromelijk overdreven aard van de genomen maatregelen en de wijze waarop het besluit van 9 juni 1961 wordt aangewend om het monopolie op indirecte wijze ook buiten het gemeentehuis te handhaven, wijzen erop dat de gemeenteoverheid haar politiebevoegdheid heeft aangewend met een financieel doel.

Dit wordt trouwens in de aanhef van de beide bedoelde besluiten impliciet toegegeven waar daarin verwezen wordt naar het verslag van de commissie van financiën en uitsluitend naar het verslag van die commissie. Het ware nu wel verwonderlijk dat die commissie bevoegdheid bezat inzake politie ⁽¹⁵⁾.

*De Substituut-auditeur-generaal,
F. Debaedts.*

(1) In zijn werk, *Vrijheid van beroep en bedrijf en onrechtmatige mededinging*, 2 d., Brussel, 1963, heeft M. Gotzen

een diepgaande studie gewijd aan het decreet van 2-17 maart 1791, genaamd de wet d'Allarde.

Op grond van zeer uitvoerige rechtshistorische beschouwingen heeft hij o.m. aangehouden dat het tweede deel van de bepaling van artikel 7, nl. de restrictie, «...; mais elle sera tenue de se conformer aux règlements de police qui sont ou pourront être faits», in België niet werd afgekondigd (op. cit., d. I, blz. 256-444). De auteur kritiseert de rechtspraak van het Hof van Cassatie en van de Raad van State die zich steunt op de oorspronkelijke volledige Franse versie (op. cit., blz. 396-404).

Het onderscheid tussen de twee versies kan van belang zijn wanneer men staat tegenover de neiging, die het Hof van Cassatie in sommige arresten blijkt vertoond te hebben, om in het tweede deel van de bepaling een grondslag voor verordenende bevoegdheid te vinden (op. cit., nr. 360, blz. 399).

In verband met de rechtspraak van de Raad van State merkt de auteur echter zeer gepast op:

« Interessant is het daarbij de zorg te noteren, waarmee een mogelijk misverstand nopens de betrokken eindzin wordt bestreden. In geen geval mag de wet d'Allarde als een opdracht van politiebevoegdheden gelden. Het gemaakte voorbehoud heeft enkel tot doel de beneficiaris ervoor te waarschuwen dat zijn vrijheid niet tot volstrekte willekeur mag gaan. Hij moet de politiereglementen eerbiedigen, mits deze door de reglementerende overheid maar zijn getroffen binnen het kader van haar door andere wetten toegekende bevoegdheid » (op. cit., blz. 404).

Uitgaande van zulke opvatting schijnt het onderscheid tussen de twee versies niet van essentieel praktisch belang. Waar een wettelijk toegekende politiebevoegdheid voorhanden is, kan die immers t.a.v. de betrokken vrijheid worden uitgeoefend, ook zonder het omstrede uitdrukkelijk voorbehoud. Dit voorbehoud komt dan alleen maar voor als een algemene herinnering aan een bestaande juridische situatie.

De ware belangrijke vraag is, hoe de rechter vrijheid en politiebevoegdheid dient te verzoenen.

(2) Overzicht van het Belgisch Administratief Recht, nr. 330, Gent, 1964.

(3) Voor de justitiële rechtspraak zie b.v. Pol. Charleroi, 14.6.1956, Rev. de l'adm., 1957, blz. 23; Pol. Boom, 25.1.1957, R.W. 1957, kol. 1185.

(4) Arrest Teeuwen, nr. 6697, van 25 nov. 1958.

(5) Zie o.m.: A. Vander Stichele, Algemene bestuurlijke politie, T.B.P., 1957, blz. 170; G. Vedel, Droit administratif, blz. 817; C.E.fr., 28 mei 1924, Ast, Rec. 1924, 511; 30 mei 1930, Beaugé, Rec. 1930, 582.

(6) Le contrôle juridictionnel de l'administration, blz. 293.

(7) Traité élémentaire de droit administratif, 7e uitg., nr. 1026.

(8) Zeer duidelijk komt dit tot uiting in de volgende overweging van het arrest Malfait, nr. 12.933, van 7 mei 1968;

« Overwegende dat de bevoegdheid door artikel 11, derde lid, van de besluitwet van 14 november 1939 aan de gemeentebesturen toegekend, krachtens artikel 90, tweede lid, van de gemeentewet, door de burgemeester wordt uitgeoefend; dat de besluitwet de bevoegdheid welke terzake aan de burgemeester toekomt nauwkeurig omschrijft; dat artikel 11 immers terzake alleen gewaagt van het verbod drank te verkopen, dit voor een termijn van ten hoogste twee jaar, en alleen op de overtreding van dit verbod straffen stelt; dat de burgemeester zijn macht heeft overschreden door, om, naar hij beweert, de controle van de plaatselijke overheid te vergemakkelijken en mogelijk te maken, een bijkomende beperking van de individuele vrijheid op te leggen, namelijk de verplichting alle toegangsdeuren tot de inrichting bestendig op slot te laten, beperking welke noch in de besluitwet van 14 november 1939 steun vindt, noch door de noodzakelijkheid om de openbare orde te handhaven of om de doelstellingen van de even genoemde besluitwet te bereiken, is verantwoord ».

(9) Er zij opgemerkt dat de bepalingen van het z.g. lastenkohier dat door de gemeenteraad werd goedgekeurd, en voornamelijk de monopolieclausule, een verordende strekking hebben t.a.v. alle derden-belanghebbenden. Zelfs de concessie-akte zelf kan bepalingen met een reglementair karakter bevatten. Zie b.v. R.v.St., cons. Widdershoven, nr. 11.262, van 28 mei 1965; zie meer in het algemeen: A. Mast, Précis de droit administratif belge, nr. 108, Gent, 1966, P. Oriante, La loi et le contrat dans les concessions de service public, nrs. 93 en 102, Brussel, 1961.

(10) A. Vander Stichele, op. cit., 1958, blz. 14.

(11) Zo zegt F. Wastiels daarover: « De zeer algemene motivering van het arrest wat deze rechtskwestie betreft, steekt af tegen talrijke andere arresten waar de Raad van State blijk heeft gegeven van zijn nauwgezet toezicht op de feitelijke motivering van politieverordeningen » (noot in T.B.P., 1961, blz. 302-304).

Zie ook M. Gotzen, op. cit., blz. 337, voetnoot.

(12) Dit is b.v. het geval met de drinkwatervoorziening, de ophaling van het huisvuil, de openbare verlichting. (Zie A.

Valerius, Concessions et régies communales, deel I, blz. 5 en 21, C. Williquet, La loi communale, nrs. 369 en volg.)

(13) De Conseil d'Etat in Frankrijk oordeelt dan ook dat het onderwerpen aan een voorafgaand verlot of vergunning slechts in de bij de wet uitdrukkelijk bepaalde gevallen toelaatbaar is (C.E.fr. Dandignac, 22.6.1951, S. 1952, III, 21 met noot).

De Franse rechtspraak verklaart anderzijds onwettig een algemeen of een verregaand algemeen verbod om het beroep van ambulans fotograaf op de openbare weg uit te oefenen (Zie o.m. Cass. fr., 18 juli 1957, D., 1958, Jur. blz. 8-9, met noot; C.E.fr., 26 febr. 1960, Ville de Rouen, R.D.P., 1960, blz. 857).

(14) Vergelijk een gelijkaardige appreciatie in Trib. adm. Clermont-Ferrand, 5.7.1957 (D. 1958, Somm. 65):

« Ne peut être regardé comme ayant essentiellement pour objet le maintien de la sécurité publique, l'arrêté du maire interdisant aux enfants se rendant aux écoles de stationner et de jouer sur la place publique, alors que cette interdiction ne vise par la généralité des enfants, mais seulement ceux qui se rendent aux écoles, et qu'il ne peut être articulé que le danger, s'il existe, menace uniquement les enfants aux heures de rentrée des classes ».

(15) Men vergelijkte deze beoordeling met R.v.St., cons. Cools, nr. 11.000, van 2 februari 1965.

RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG TE HASSELT

1e Kamer. — 24 januari 1972.

Voorzitter: M. Strauven.

Rechters: MM. Driessen en Puissant.

Advocaten: Mrs. Kleykens en Knops.

Erfdienstbaarheden. — Uitzichten. — Begrip.

Art. 678 B.W. beoogt het lijdend erf te beschermen tegen de bestendige last, voortspruitend uit de aanwezigheid van een venster van waaruit het doen en laten van de eigenaar van het lijdend erf eventueel kan gadegeslagen worden. Het is zonder belang hoe de uitzichten zijn aangebracht en nog minder of ze zich bevinden in een muur of, zoals in casu, in een serre.

Ruytinx t./ Surinx.

Gelet op een verzoekschrift houdende hoger beroep tegen een vonnis van de heer Vrederechter van het kanton St.-Truiden, gedragen op 11.5.1971, neergelegd ter griffie op 27.6.1971;

Gelet op het bestreden vonnis waarvan geen betekening wordt overgelegd;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar vorm, dat geen gronden van niet-ontvankelijkheid worden opgeworpen of bemerkt dewelke ambtshalve zouden te weerhouden zijn;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis ertoe strekte verweerder, thans tevens geïntimeerde, te horen veroordelen: 1/ de waterlopen, voortkomend van het erf van verweerder op zijn eigen erf te ontvangen en 2/ de zichten en uitzichten uitgevend op het goed van verzoeker te dichten binnen de 10 dagen van de betekening van het te dragen vonnis;

Overwegende dat de eerste rechter terecht de grieven betreffende de waterloop afgewezen heeft en dat dit euvel inmiddels hersteld is;

Overwegende dat de eerste rechter ter plaatse heeft vastgesteld dat de uitzichten en lichten waarover eiser klaagt bestaan uit « beweegbare verluchtungsramen », aangebracht in een serre, die op bepaalde afstand van de grensscheiding werd opgericht, en « die langs de kant (van appellant) kunnen opgespannen worden om alzo de serre te verluchten ».

Overwegende dat geïntimeerde voor de eerste rechter

heeft toegegeven dat de serre en de vensters die er zich in bevinden, op 40 à 70 cm van de limiet werden opgericht ;

Overwegende dat zowel geïntimeerde als de eerste rechter — desbetreffend verwijzende naar de art. 75 en volgende van het burgerlijk wetboek — uit het oog verliezen dat eiser zich klaarblijkelijk steunt op art. 678 van het burgerlijk wetboek, en dat dit artikel een zeer ruime betekenis heeft en namelijk beoogt het lijdend erf, dit van appelland, te beschermen tegen de bestendige last, voortspruitend uit de aanwezigheid van een venster van waaruit zijn doen en laten eventueel kan gade geslagen worden (A.P.R.V. Lindemans, Erfdienstbaarheden, nr. 327) ;

Overwegende dat deze ruime betekenis van « uitzichten, uitzichtgevend vensters... » gebruikt in art. 678 alom door rechtspraak en rechtsleer wordt aanvaard (R.P.D.B. Servitude, nr. 203-205-206 - Zie ook : Cass. 6.4.1911, Pas. 1911, I, 203 en Cass. 24.9.1959, Pas. 1960, I, 109)

Overwegende dat het derhalve zonder belang is hoe deze uitzichten zijn aangebracht en nog minder of ze zich bevinden in een traditionele « Muur » of — zoals in casu in een « serre ».

De artikelen 2-30 tot 37 der wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken werden toegepast ;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

De rechtbank, zetelende in graad van beroep, rechtdoende op tegenspraak, na er over te hebben beraadslaagd, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond ;

Vernietigt het bestreden vonnis en opnieuw wijzende ;

Veroordeelt geïntimeerde de zichten en uitzichten die van zijn eigendom uitgeven op het goed van appelland te dichten binnen de maand van de betekening van dit vonnis ;

Zegt dat bij gebreke zulks te doen binnen deze termijn appelland gemachtigd is genoemde werken zelf uit te voeren of te doen uitvoeren op kosten en risico van geïntimeerde, de kosten invorderbaar zijnde op enkel vertoon van de facturen of kwijtingen ;

Veroordeelt geïntimeerde daarenboven tot een schadevergoeding van 100 fr. per dag vertraging in de uitvoering van de gemelde werken, alsmede tot de kosten van beide rechtsinstanties.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

Tijdelijke Kamer. — 29 april 1970.

Voorzitter : M. F. Vanheule.

Openbaar Ministerie : M. J. Demeyer.

Advocaten : Mrs. R. Sacré loco P. Le Clercq,
F. Verberckmoes en F. Mertens loco M. Duerinck.

Bewijs. — In burgerlijke zaken. — Beweerde verkoop van een onroerend goed bij onderhandse akte. — Beweerd verlies van de originele akte. — Kopie van een ter registratie aangeboden kopie.

Eiseres, die beweert dat tussen haar en gedaagden een verkoop van een onroerend goed bij onderhandse akte werd gesloten, houdt staande dat de originele akte verloren ging, maar dat zij beschikt over een gelijkvormig afschrift dat door de ontvanger van de registratie en domeinen werd afgeleverd en waaruit blijkt dat een door de mandataris van gedaagden voor gelijkvormig afschrift ondertekende kopie van de overeenkomst ter registratie werd aangeboden.

De bepalingen van art. 1336 B.W., naar luid waarvan onder welomschreven voorwaarden de overschrijving van een akte in de openbare registers tot begin van schriftelijk bewijs kan dienen, is slechts van toepassing op authentieke akten. De wet verleent nooit enige bewijskracht aan kopieën van onderhandse akten.

Het argument dat het origineel verloren ging ter gelegenheid van het overlijden van een van de vennoten van eiseres, is niet voldoende om haar toe te laten een beroep te doen op de bepalingen van art. 1347, 4°, B.W., daar ze hiermee het bewijs niet geleverd heeft dat het verlies aan een onvoorziën en door overmacht veroorzaakt toeval te wijten is.

P.V.B.A. Goedbouw t./ Franssens e.a.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerders te veroordelen om te verschijnen voor notaris Van Der Donckt te Dendermonde ten einde er authentieke akte te verkrijgen over een onderhandse verkoop welke tussen aanlegster en verweerders zou tot stand gekomen zijn op 12 juli 1952 en waarbij laatstbedoelden hun onverdeelde eigendom gelegen te Appels en gekadaastreerd onder Sectie B, deel van nr. 172 A, groot ongeveer 16 are 40 centiare,, tegen 25 fr. de m2 zouden vervreemd hebben en, bij gebreke hieraan te voldoen, te horen zeggen dat het tussen te komen vonnis als titel zal gelden ; dat, daarenboven, aanlegster van verweerder Franssens een schadevergoeding eist van 50.000 fr. wegens laattijdig uitvoeren van zijn verbintenis het verkochte goed te leveren ;

Nopens de vordering gericht tegen verweerder Franssens :

Overwegende dat verweerder Franssens ontkent een onderhandse akte te hebben ondertekend, in elk geval de geldigheid van de voorgehouden verkoop betwist wegens dwaling zowel omtrent het voorwerp van de verkoop als nopens de prijs en, in subsidiaire orde, de ontbinding van de overeenkomst eist op grond van art. 1184 B.W., daar aanlegster in gebreke bleef aan haar verplichtingen te voldoen ;

Overwegende dat de wedereis ten kantore van hypotheken werd ingeschreven ;

Overwegende dat het aanlegster behoort het bestaan van de overeenkomst te bewijzen en zij, ten deze, gebonden is de bepalingen van artikel 1341 B.W. na te leven, daar in hoofde van de verweerder het kontrakt een burgerrechtelijk karakter heeft en de som van 3.000 fr. te boven gaat ;

Overwegende dat aanlegster tot staving van haar eis aanvoert dat het origineel van de onderhandse verkoopakte verloren ging en zij slechts beschikt over een gelijkvormig afschrift afgeleverd door de ontvanger van de registratie en domeinen, waaruit blijkt dat op elf oktober negentienhonderd tweeënvijftig een door advocaat Vertongen voor gelijkvormig afschrift ondertekende kopij van de verkoopovereenkomst ter registratie werd aangeboden ; dat dit geschrift een begin van schriftelijk bewijs is daar de ter registratie aangeboden kopij ondertekend werd door de advocaat van verweerder Franssens, optredend als mandataris van de verkoper ;

Overwegende dat de bepalingen van artikel 1336 B.W. naar luid derwelke onder welomschreven voorwaarden de overschrijving van een akte in de openbare registers kan dienen tot begin van schriftelijk bewijs slechts van toepassing is op authentieke akten ; dat de wet nooit enige bewijskracht verleent aan kopijen van onderhandse akten (De Page, deel III, nr. 833) ; dat het argument dat het origineel verloren ging ter gelegenheid van het overlijden van een van de deelgenoten van aanlegster niet volstaat om haar toe te laten de bepalingen van arti-

kel 1347, 4° B.W. in te roepen daar ze hiermede het bewijs niet geleverd heeft dat het verlies aan een onvoorzien en door overmacht veroorzaakt toeval te wijten is (Daloz, Répertoire de Droit Civil v° Preuve, nr. 1505);

Overwegende dat aanlegster tevergeefs uit de bewoordingen van de conclusies van verweerders Franssens zou willen afleiden dat deze bekent dat er inderdaad een overeenkomst werd afgesloten vermits hij gewaagt van dwaling omtrent prijs en voorwerp, daar vooreerst het niet vaststaat dat verweerder inderdaad hiermede wel een bekentenis heeft willen afleggen en, ook al mocht dit zo geïnterpreteerd worden, deze bekentenis onsplitsbaar zijnde, verweerder niet toegegeven heeft dat hij inderdaad dat kontrakt zou afgesloten hebben waarvan aanlegster de uitvoering vraagt;

Overwegende dat het bestaan van de door aanlegster voorgehouden verkoop niet bewezen zijnde, de door verweerder ingeroepen dwaling niet moet onderzocht worden evenmin als de wedereis, die zonder voorwerp is;

Nopens de vordering gericht tegen verweerder De Dyn :

Overwegende dat deze verweerder, mede-eigenaar van het litigieus perceel, in gemeenverklaring van het tussen te komen vonnis gedagvaard werd en tevens om zich te horen veroordelen samen met verweerder Franssens, die als zijn mandataris het koopkontrakt zou ondertekend hebben minstens zich voor hem zou sterk gemaakt hebben, voor meergenoemde notaris te verschijnen om er authentieke akte te verlijden van de verkoop;

Overwegende dat, nu het bestaan van de verkoop niet bewezen is, de stelling van aanlegster dat De Dijn aan zijn mede-eigenaar zou opdracht gegeven hebben het volledig onverdeeld perceel te vervreemden, ook als ongegrond moet afgewezen worden, wat insluit dat de gedingsbeslissende eed door aanlegster aan verweerder De Dijn opgedragen als niet ter zake dienend van de hand dient gewezen te worden;

(.....)

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e Kamer. — 28 december 1971.

Voorzitter : M. Matthys.

Rechters : MM. Piqué en Schouppe.

Advocaten Mr. R. de Gezelle en G. Gardon loco R. de Ryke.

Verhogingsbeding. — Voor het geval van niet-betaling van een factuur. — Geoorloofd.

Het verhogingsbeding volgens hetwelk in geval van niet-betaling van de factuur op de vervalldag het bedrag van de factuur van rechtswege en zonder enige aanmaning zal verhoogd worden met een vergoeding van 15%, met een minimum van 500 fr. en dit buiten de interesten, is geoorloofd, daar het er enkel naar streeft de schuldeiser te vergoeden voor de schade die door de tardiviteit van de betaling wordt berokkend.

P.V.B.A. Hubert Rouckout t./ P.V.B.A. Gaston Heene.

Wegens levering en plaatsing van afsluitingen volgens facturen van 30.10.1970, 31.12.1970 en 22.2.1971 vordert eiseres dat verweerder zou veroordeeld worden haar een som te betalen van 166.049 F, vermeerderd met 6.400 F conventionele nalatigheidsintresten en 24.906 F als verhogingsbeding;

De hoofdsom en de nalatigheidsintresten werden betaald op 18 juni 1971 na betekening van de dagvaarding op voorreemde datum zoals blijkt uit de brief van gerechtsdeurwaarder Dewitte uit Eeklo;

Wat het bedrag van het verhogingsbeding betreft, deelde eiseres bij monde van haar raadsman op 15 juni 1971 aan verweerder mede dat zij bereid was dit bedrag te herleiden tot 9.000 F op voorwaarde dat deze som betaald werd vóór 25 juni 1971 datum waarop zij deze zaak voor de rechtbank zou inleiden, zoniet zij de betaling van het integrale bedrag zou opvorderen;

Daar de gestelde voorwaarde niet werd vervuld, werd de zaak ingeleid en vordert eiseres het volledig bedrag van het boetebeding tot hetwelk de betwisting tussen partijen thans beperkt is;

Verweerder betwist niet de gedrukte verkoopvoorwaarden van eiseres te hebben gekend en aanvaard. Deze verkoopvoorwaarden die op de rugzijde van de facturen zijn aangebracht en naar dewelke op de voorzijde van deze facturen uitdrukkelijk verwezen wordt, komen trouwens voor met voldoende duidelijkheid naar plaats en schikking en maken dan ook deel uit van de tussen partijen gesloten koop-verkoop (A.P.R. - Tw. Factuur nr. 404);

Subsidiairlijk vordert verweerder dat termijnen van respijt zouden toegekend worden;

Het onder deze verkoopvoorwaarden opgenomen verhogingsbeding bepaalt: « In geval van niet betaling der factuur op de vervalldag zal van rechtswege en zonder enige aanmaning, het bedrag van de factuur verhoogd worden met een vergoeding van 15 % met een minimum van 500 F. en dit buiten de intresten »;

Verweerder stelt dat dit verhogingsbeding niet van toepassing is omdat het bedrag der factuur zelf betwist was, verder dit beding niet in verhouding staat met de door eiseres geleden schade voornamelijk dat reeds een intrest van 8 % werd betaald en tenslotte het dubbel gebruik maakt met art. 1022 Ger. Wetb. Zoals aangetoond door de overgelegde briefwisseling was de betwisting van de hoofdsom beperkt tot een deel ervan (9.737 F) zonder grond;

Zo art. 1153 B.W. bepaalt dat de schadevergoeding wegens vertraging in de uitvoering bestaat in intresten, raakt deze wetsbepaling de openbare orde niet en het staat partijen vrij vooraf conventioneel af te wijken van het gemeen recht en meer bepaald hogere nalatigheidsintresten te bedingen door de laattijdige uitvoering van de betalingsverbintenis te verbinden aan een strafbeding en het bedrag ervan forfaitair vast te stellen (art. 1134 en 1152 B.W.) Cass. 6.6.1912 - Pas. 1912, I, 332; Cas. 25.3.1932 - Pas. 1932, I, 169);

Dat ten deze, hogervermeld beding als een strafbeding voorkomt waarop de bepalingen van art. 1152 en 1226 B.W. van toepassing zijn, is voor geen betwisting vatbaar nu het van zijn vergoedende functie niet is afgewend met name geen voordeel meebrengt dat belangrijker is dan de normale uitvoering van het contract (Cass. 17.4.1970 - B.H.R. 1970, blz. 701; Kph. Brussel, 20.2.1970 - B.H.R. 1970, blz. 682);

Derhalve, beoogt dit beding het herstel van de schade die eiseres wegens de niet uitvoering door verweerder van haar betalingsverbintenis op de vervalldag geleden heeft;

Met art. 1023 Ger. Wetb. is dit beding niet strijdig daar deze wetsbepaling uitsluitend het voor een in te leiden rechtsoverdring als niet geschreven beschouwt;

Deze vorm van strafbeding is dan ook geoorloofd daar het er enkel naar streeft de schuldeiser te vergoeden voor de schade wegens laattijdigheid berokkend, schade waarvan partijen het bestaan hebben erkend en in volle vrijheid het bedrag ervan forfaitair hebben bepaald (Kph. Luik, 29.10.1968 - B.H.R. 1969, blz. 26).

Immers, van een wettelijk verbod 'strafbedingen' te voorzien of beter overeenkomsten te sluiten betreffende schadevergoeding, is er geen sprake. De principiële geldigheid

van het strafbeding blijft bestaan. Zulks « a contrario » uit art. 1023 Ger. Wetb. en bovendien uit het feit dat bij de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek dat ook bepalingen van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd en opgeheven heeft, de bepalingen betreffende het strafbeding behouden werden terwijl ook in bijzondere wetgevingen deze principiële geldigheid van het strafbeding tot uiting komt zoals art. 29 van de pachtwet dat het strafbeding uitdrukkelijk verbiedt en de bij de wet op de persoonlijke leningen op afbetaling voorziene facultatieve mogelijkheid voor de rechter het strafbeding amtsshalve te verminderen of de ontleners ervan volledig te ontlasten ;

Nu dit contractueel bedongen strafbeding tussen partijen als wet geldt en, in de huidige staat van de wetgeving de matigingsbevoegdheid van de rechter ten aanzien van de wetsbepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende het strafbeding niet voorzien is, behoort het aan de rechtbank niet in het belang van de rechtszekerheid die belist gediend is door een gezonde toepassing van formele wetteksten, eiseres een kleinere som toe te kennen tenzij verweerster aan het vereiste van art. 1231 B.W. zou hebben voldaan met name de gedeeltelijke uitvoering van haar hoofdverbintenis wat echter het geval niet was (R. De Backer - « Vers plus de sécurité en matière de clause pénale - B.R.H. 1968 1968, blz. 37 en in het bijzonder blz. 54 ; Kph. Gent, (3° Kamer) 7.12.1971 inzake N.V. Verkoop Carnoy Negoce t / P.V.B.A. Inslegers ; Ber. Kph. Gent, 4.10.1971 - R.W. 1971/1972, kol ; 728) ; Tenslotte maakt dit boetebeding geen dubbel gebruik met de rechtsplegingsvergoeding die niet zoals het boetebeding het kenmerk heeft van een conventionele forfaitaire schadevergoeding tussen en door partijen bedongen en aanvaard maar als invorderbare kosten door de wet wordt toegekend wegens de verrichting van bepaalde materiële handelingen door de advocaten en deel uitmaakt van de gedingskosten omschreven door art. 1018 G.W. (J. Le Maire - L'Indemnité de procédure et de débours - J.T. 1969, blz. 562-564 en blz. 580 tot 582)

Derhalve is de vordering beperkt tot de toepassing van het verhogingsbeding gegrond ;

De vraag tot het bekomen van termijnen van respijt wordt verworpen daar verweerster haar ongelukkige toestand en goede trouw niet bewijst ;

Op die gronden, de rechtbank,

Beslist op tegenspraak,

Verwerpt alle meeromvattende en tegenstrijdige besluiten,

Verklaart de vordering ontvankelijk en gegrond tot beloop van 197.355 F — 172.449 F = 24.906 F ;

Veroordeelt verweerster aan eiseres te betalen de som van 24.906 F ;

Verwerpt de vraag tot het bekomen van termijnen van respijt ; verwijst verweerster in de gedingskosten voorlopig begroot volgens omstandige opgave door partijen op 1.895 F, met slechts 1000 F. rechtsplegingsvergoeding aan de zijde van eiseres en op 1.000 F. rechtsplegingsvergoeding aan de zijde van verweerster, registratie en expeditierechten niet inbegrepen ;

Verklaart dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad ongeacht de aanwending van welk rechtsmiddel ook en zonder borgstelling.

BOEKBESPREKING

A. J. M. Kunst, Historische Ontwikkeling van het Recht. — Delen I en II. N.V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1967 en 1968.

Hoewel reeds enkele jaren verschenen, wensen wij toch dit werk aan de vlaamse juristen bekend te maken. Er is

veel moed nodig om in deze tijd waarin de waarde van de geschiedenis en dus van de rechtsgeschiedenis door velen aangevochten wordt een dergelijk handboek uit te geven. Want het is nodig aan vele juristen aan te tonen dat de rechtsgeschiedenis in het huidige recht de diepste sporen heeft nagelaten.

De heer Kunst, oud-politieofficier, thans hoogleraar in Suriname, heeft de behoefte gevoeld om de rechtshistorische literatuur voor studenten uit te breiden met een werk waarin de vereniging van de vakken Romeins en Oud-vaderlands recht en het streven naar het leggen van nauwe contacten tussen de rechthistorici en het huidige recht op de voorgrond gesteld zou worden.

In deel I werden codificaties en pogingen daartoe als uitgangspunt genomen voor de behandeling van de rechtshistorische stof van de Lex XII Tabularum tot het Ontwerp van een Nieuw Burgerlijk Wetboek. In hoofdstuk IV werd vooral de verhouding van iedere jurist tot de praktijk van de rechtspraak rechtshistorisch bekeken.

In deel II wordt de historische ontwikkeling van het privaatrecht en vooral van het burgerlijk recht bestudeerd, waarvan in hoofdzaak het burgerlijk wetboek als leidraad heeft gefungeerd. Met het huidige B.W. en het Ontwerp voor een nieuw wetboek nu eens als uitgangspunt dan weer als eindfase, werden in dat deel de vorming van begrippen en het ontstaan van rechtsfiguren, van het Romeins Oud-vaderlandse en kanonieke recht uit, bestudeerd.

Ons lijkt dit werk zeer veel nuttige gegevens te bevatten. Ook de opvatting om het huidige vigerende recht vanuit de rechtshistorische kant te bestuderen komt ons zeer sympathiek voor. Het register bewijst ook grote diensten.

Maar toch lijkt de poging van de heer Kunst niet helemaal geslaagd : het geheel komt nogal verward voor.

L. Th. Maes.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof van Beroep te Gent.

Op vrijdag 13 oktober 1972 ving het gerechtelijk jaar 1972-73 van de Vlaamse Conferentie bij de Balie van Gent aan met de ontvangst van de stagiairs. Talrijke eerstejaarsstagiairs waren aanwezig. Zowel de Heer Voorzitter van de Conferentie als de Heer Stafhouder, die de bijeenkomst bijwoonden, verwelkomden de nieuwe confraters in het balieleven en legden er de nadruk op dat de oudere leden van de Vlaamse Conferentie steeds te hunner beschikking stonden om hen met raad en daad bij te staan. Deze joviale toespraken werden gevolgd door een sympathieke receptie.

's Avonds van diezelfde dag werd in de grote zaal van Generale Bankmaatschappij een voordracht gehouden door de Nederlandse psychiater Dr. Foudraine. Deze bekende psychiater en schrijver verwekte met het onderwerp « Consequenties van nieuwe inzichten in de Psychiatrie » zoveel belangstelling dat zelfs de grote zaal te klein bleek te zijn.

Dr. Foudraine schetste een beeld van wat de moderne psychiatrie in een moderne maatschappij zou moeten zijn, meer in het bijzonder in het raam van het gerecht beschouwd.

Een meer efficiënte psychiatrie vergt volgens de spreker een grondige hervorming van de algemeen aanvaarde principes en grondvesten van onze maatschappij ; daarom is het ook zo moeilijk om een vernieuwing te verwezenlijken.

Zo verklaarde Dr. Foudraine dat een modern psychiater niet meer kan aanvaarden dat psychiatrisch gestoorde mensen en delinkwenten — zieke mensen — enkel be-

schouwd worden als mensen zonder verantwoordelijkheid, die men moet opsluiten in psychiatrische inrichtingen of gevangnissen om ze onschadelijk te maken, zoals dit nu nog het geval is; aldus maakt men hun reïntegratie in de maatschappij praktisch onmogelijk.

Men moet deze zieke mensen integendeel zo vroeg mogelijk behandelen en verzorgen als zieken; hiervoor moeten alle leden van de samenleving de taal van deze zieken leren begrijpen en kennis verwerven in de psychiatrie: niet alleen moeten alle leden van het medische korps een opleiding krijgen in de psychiatrie, maar ook buitenstaanders zoals kleuterleidster, onderwijzer, advocaat, rechter, gevangenisbewaarder; aldus zou een klimaat geschapen worden waarin de psychopaat delinkwent menwaardig zou worden behandeld en waarin hij een kans heeft op genezing, des te meer dat dank zij de veralgemeende kennis van de psychiatrie in de samenleving de kwaal vroeger en oordeelkundiger zou worden aangepakt.

De psychiaters zouden dank zij deze hervorming eindelijk hun werkelijke opdracht kunnen vervullen: hun patiënten verzorgen en hun assistenten en helpers opleiden.

Anderzijds zouden de psychiaters zich niet meer moeten inlaten met de oplossing van het probleem van goed en kwaad, dat niet tot hun taak behoort. Dr. Foudraine meent dat het probleem van goed en kwaad, van wat strafbaar is en wat niet, niets te maken heeft met ziek of niet ziek zijn, zodat geen psychiaters nodig zijn bij de beoordeling ervan. Het is de taak van de rechtbanken dit probleem te beoordelen zonder het advies in te winnen van psychiaters die er enkel zijn om de mensen te genezen. Om de rechters toe te laten de hen voorgelegde processen met kennis van zaken te beoordelen dient ook de rechter een opleiding in de psychiatrie te krijgen.

Een debat volgde op de uiteenzetting van de gedachten. De antwoorden van de spreker bevestigden bij menig toehoorder de indruk dat de voorgestelde hervorming nog volledig tot het domein van de utopie behoorde. Ook gaf de spreker geen antwoord op de vraag of hij meende elk psychopaat-delinkwent te kunnen genezen dank zij de voorgestelde methode. Dr. Foudraine heeft echter zeker de verdienste de ondoeltreffendheid van het bestaand systeem aan te klagen voor wat betreft de vermindering van het aantal delinkwenten en de genezing van de psychopaten.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor gemeenterecht, jaargang 1972 - nr. 10.

Stedebouw. — Talen (gebruik der). — Veldwachter. — Verkiezingen (gemeente).

De gemeente, jaargang 1972 — nr. 10.

Van de redactie. — In en rond de Vereniging. — Algemene vergaderingen van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, Brussel, 7 juni 1972 (vervolg en slot). — M. Leroy, De centrale wasserij van het Zuid-Westen. — Actualiteit. — Wetgeving-rechtspraak (met commentaar). — J. Verhasselt, Verzorg uw taal. — Boekbespreking. — Kroniek « Openbare Onderstand »

Oriëntatie, jaargang 1972 - nr. 9.

Ten geleide. — H. van Braeckel, Arbeid in ploegen. — P. Breyne, Een hernieuwd statuut voor de syndicale afgevaardigden. De C.A.O's nr. 5 en 5 bis van de nationale arbeidsraad. — Flitsen, problemen van sociale actualiteit. — Uit het Staatsblad. — Boekbespreking. — Allerlei (manifestaties, cursussen, seminars).

Europees vervoerrecht, jaargang 1972 - nr. 5.

Paul Simon, Marie-Rose Hennebicq, Les Nations-Unies et la Réglementation des Transports maritimes. — J.L. Fagnart, Note d'observations. — Rechtspraak. — Note.

Nederlands Juristenblad, jaargang 1972 - nr. 39.

Mr. H.T. van Staveren, Leidt het transfersysteem tot ongeoorloofde overeenkomsten? — Prof. mr. H. Schuttevaer, De juridische faculteit van de Universiteit van Suriname. Prof. mr. J. M. Polak, De notarissen en de vereniging in het nieuwe B.W. — Drs. P.S.R. Wolters, Kritiek op het Wetsontwerp bedreigde uitheemse diersoorten. — Mevr. mr. J. Soetenhorst-de Savornin Lohman en mr. P. Weseman, Verdediging van 'Verdediging in de aanval'.

Weekblad voor Privaatrecht, notaris-ambt en registratie, jaargang 1972 - nr. 5192.

Mr. J.B.M. Roes, De actie tot nakoming van een last en de actie tot vervallenverklaring van de betrokken making bij niet nakoming van de last. — Art. 1051 B.W. — Mr. A.L. Croes, Het arrest van de H.R. van 23 juni 1972, R.v.d.W., nr. 47. Geen gecamoufleerd sleutelgeld. — wel een gecamoufleerd sleutelgeldbetaler? — Berichten en mededelingen.

Advocatenblad, jaargang 1972 nr. 10

Mr. J. G. C. Kamphuisen. Toevloed van Juristen. — Mr. A. Hartman, De ontwerpen samenwerkingsverordening en verordening op de praktijkvennootschap. — Mr. J. Soetenhorst-de Savornin Lohman, De alternatieve justitiebegroting. — Jhr. Mr. A. R. Ph. Boddaert, Wetsontwerp voorlopige hechtenis. — Jhr. Mr. J. A. E. van der Does, Buitenlandse berichten. — Mr. J.A. Borman, Nieuwe functies bij de rechterlijke macht. — Jhr. Mr. A.F. de Savornin Lohman, De deken en de wetswinkelier. — Wetgevingsinformatie. — Van de algemene raad. — Disciplinaire beslissingen. — Mededelingen. — Nieuwe uitgaven. — Personalía. — Varia.

De Gerechtsdeurwaarder, jaargang 1972 - nr. 9.

K.C.v.d. Mije Pzn, Algemene vergadering Vlissingen 1972 — Mr. P. Mertens (vert. C. Nieuwenhuis), Rapport over procesorde opnieuw bevestigd. — I. Harshagen, en teurstellend arrest. — Leo Neve, Fiscale oudedagsreserve ook voor deurwaarders? P.A. Neve, Uit het Staatsblad. — C.N. Van de deurwaarders. — C. Nieuwenhuis, W.G.J. Besouw. — Mededelingen. — Boekbespreking.

Journal des Tribunaux, jaargang 1972 - nr. 4802.

G. Wailliez, Le refus de répondre au recensement pour un motif politique et l'article 98 de la Constitution. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

nr. 4803.

Conférence du Jeune Barreaux de Bruxelles. Discours de Me Jules-Michel Chomé, Uhuru Lumumba ou plaidoyer pour un homme seul. — Réponse de Me Adrien Wolters. — République de Me G. Sadi Kirschen, batonnier de l'Ordre des Avocats. — Jurisprudence. — Notes de jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972 - nr. 38.

Jean-Paul Liminana, Réflexions sur la loi du 20 juillet 1972 complétant des arts. 5 et 7 de la loi du 1er juillet 1901 relative au contrat d'association. — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Législation.